

Društveni status žena i uloga braka u romanima Jane Austen

Buntak, Ana Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:351321>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-07**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Ana Marija Buntak

**Društveni status žena i uloga braka u romanima
Jane Austen**

(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, 2019.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Ana Marija Buntak
Matični broj: 0130257299

Društveni status žena i uloga braka u romanima

Jane Austen

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost

Mentor: dr. sc. Adriana Car - Mihec

Rijeka, 22. siječnja 2019.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam diplomski rad naslova *Društveni status žena i uloga braka u romanima Jane Austen* izradio/la samostalno pod mentorstvom dr. sc.

Adriane Car - Mihec

U radu sam primijenio/la metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristio/la literaturu koja je navedena na kraju diplomskoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući naveo/la u diplomskom radu na uobičajen način citirao/la sam i povezo/la s korištenim bibliografskim jedinicama.

Student/studentica

Potpis

Ana Marija Buntak

Sadržaj

1. Uvod	2
2. Jane Austen – biografija.....	4
3. Književno stvaralaštvo	6
3.1. Teme romana.....	7
3.2. Likovi	7
3.3. Ukratko o romanima	9
4. Povijesni kontekst	13
5. Položaj žena u društvu.....	16
5.1. Obrazovanje žena	16
6. Položaj junakinja u društvu i obitelji i njihova karakterizacija.....	21
6. 1. Fanny Price.....	21
6.2. Elizabeth Bennet	24
6.3. Emma Woodhouse	27
6.4. Anne Eliot	29
6.5. Elinor Dashwood.....	33
7. Uloga i smisao brakova u romanima.....	35
7.1. Brakovi u romanu <i>Ponos i predrasude</i>	37
7.1.1. Gospodin Collins i Charlotte	37
7.1.2. Lydija i Wickham	39
7.1.3. Jane i gospodin Bingley	41
7.1.4. Elizabeth i gospodin Darcy	42
7.2. Brakovi u romanu <i>Razum i osjećaji</i>	44

7.2.1. Maria i gospodin Rushworth.....	44
7.2.2. Fanny i Edmund	45
7.3. Brakovi u romanu <i>Uvjeravanje</i>	47
7.3.1. Charles Hayter i Henrietta Musgrove	48
7.3.2. Anne Elliot i Frederick Wentworth	49
8. Zaključak	52
9. Literatura	54
10. Sažetak.....	59
11. Social status of women and the function of marriage in Jane Austen's novels	60
12. Summary	61

1. Uvod

U ovome će se diplomskom radu pokazati da romani autorice Jane Austen u sebi nose dublju poruku te da imaju određenu težinu i donose nove i drugačije poglede na međusobne odnose između spolova i na društvene običaje, prije svega one koji se odnose na brak. Ona je u svojim romanima ukazivala na brojne društvene, socijalne i ekonomske probleme te se zalagala za prava žena, ali nikad to nije eksplicitno navodila. Austen se služila humorom, finom ironijom i satirom kako bi iskazivala oštru kritiku svog društva te ustaljenih bračnih običaja. Njezini se romani mogu promatrati kao neka vrsta ironičnog komentara na prilike u engleskom društvu krajem 18. i početkom 19. stoljeća. Cilj rada je dobiti uvid u bračne običaje engleskog društva u georgijansko doba te analizirati i opisati položaj žena, njihova prava i ograničenja s kojima su se susretale u svakodnevicu.

Komparativnom analizom glavnih junakinja iz romana Jane Austen, pokušat će se dati uvid u stvarno stanje društva jer je ono zapravo krivo za dovođenje žena u nezavidan položaj. Analizom brakova opisanih u romanima *Ponos i predrasude*, *Razum i osjećaji* te *Uvjeravanje* pokušat će se objasniti na što je institucija braka svedena, kako Jane Austen shvaća ondašnje brakove te što ona misli koja je stvarna bit i smisao braka.

Ovaj se rad sastoji od osam poglavlja. Nakon uvodnog poglavlja slijede dva poglavlja posvećena Jane Austen i njezinom stvaralaštvu. U prvom se opisuje njezin život, a nakon toga slijedi analiza njezina stvaralaštva. Sljedeće poglavlje opisuje povijesni kontekst u kojem je Austen stvarala kako bi kasnije bilo lakše pratiti i povezivati određene činjenice te razumjeti određene datosti koje je Austen opisivala. Sljedeće se poglavlje nadovezuje na povijesni kontekst jer opisuje s kojim su se sve ograničenjima susretale žene u Engleskoj te koje su mjesto u društvu zauzimale. Daljnje poglavlje se nastavlja na prijašnje jer se analizira i opisuje društveni položaj glavnih junakinja romana *Mansfield Park*, *Ponos i*

predrasude, Emma, Uvjeravanje i Razum i osjećaji. To poglavlje opisuje obrazovanje koje su junakinje stekle, koji je njihov položaj u obitelji i društvu te s kakvim se sve izazovima moraju nositi samo zato jer su žene. I u posljednjem poglavlju slijedi analiza brakova u trima romanima, *Ponos i predrasude, Razum i osjećaji* te *Uvjeravanje*. Analiziraju se vrste brakova koje Austen u tim romanima opisuje, njihov smisao te što Austen tim brakovima želi poručiti svojim čitateljima.

2. Jane Austen – biografija

Jane Austen jedna je od najvećih engleskih spisateljica. Podataka o njezinu kratku životu nema mnogo, a od biografskih zapisa sačuvana su obiteljska pisma, među kojima i neka koje je sama Jane pisala. Jane Austen rođena je 16. prosinca 1755. godine u Steventonu u obitelji anglikanskog svećenika. Imala je šestero braće i jednu sestru, koja je ujedno bila i njezina najbolja prijateljica te prvi kritičar njenih romana. Obitelj nije bila u zahvalnoj situaciji; nisu imali svoje zemlje i male prihode, ali su imali obitelj i brojne prijatelje koji su bili voljni pomoći obitelji Austen da održe dobar glas i da se održe u visokom društvu (Fergus,2005: 3).

Prvo obrazovanje stekla je upravo kod kuće, a 1782. godine Jane, njena sestra Cassandra i njihova rođakinja Jane Cooper odlaze u Oxford na daljnje školovanje kod gospođe Cawley. Nakon toga, na školovanje odlaze u Abbey School u Readingu, a 1786. ili 1787. godine vraćaju se kući te nastavljaju svoje obrazovanje kod kuće. Zahvaljujući bogatoj očevoj knjižnici Jane je imala pristup brojnim knjigama i romanima te je tu mogućnost i iskoristila. Obožavala je čitati knjige, ali ne samo knjige klasičnih autora, nego i romane suvremenih autora. Dobro je poznavala romane Fieldinga, Richardsona, Johnsona, Smolletta, Sternea i brojnih drugih. Jane je bila načitana i dobro obrazovana, znala je francuski i malo talijanskog, plesala je, svirala klavir i pjevala te je bila dobra švelja, odnosno imala je sve kvalitete koje je trebala imati pristojna i dobro odgojena djevojka u tadašnje vrijeme (Laski 1969: 16-23).

Jane se nikada nije udavala, no navodno je bila zaljubljena u Toma Lefroya, siromašnog mladića koji je novac morao osigurati brakom pa se između njih nije ništa dogodilo. Godine 1800. obitelj Austen seli iz Steventona u Bath, mjesto njoj poprilično mrsko, ali i mjesto koje Jane često spominje u svojim romanima (Laski 1969: 40-52). Nakon očeve smrti napušta Bath i smješta se u gradiću Chawton te

se posvećuje pisanju novih te preuređivanju već napisanih romana. U tome razdoblju Austen je vrlo produktivna te piše i objavljuje brojne romane, a pred smrt je započela i novi roman *Sandition*, no nije ga uspjela dovršiti. Umrla je 18. srpnja 1817. godine (Fergus,2005: 8-11).

3. Književno stvaralaštvo

Jane Austen napisala je šest cjelovitih romana koji se mogu podijeliti u dvije skupine. Prvu skupinu čine romani *Razum i osjećaji*, *Ponos i predrasude* te *Opatija Northhanger* koji su nastali krajem 18. stoljeća. Drugu skupinu čine romani *Mansfield Park*, *Emma* i *Uvjeravanje*, nastali početkom 19. stoljeća (Beker et. all 1986: 73). Sačuvana su još dva fragmenta romana, epistolarni roman i zbirka djela nastalih u djetinjstvu, oklopljenih u tri sveska: *Volume the First*, *Volume the Second* i *Volume the Third* (Sutherland,2005: 12). Prvi objavljeni roman je *Razum i osjećaji* 1811. godine. Nakon toga slijedi *Ponos i predrasude* 1813., zatim *Mansfield Park* 1814., nakon toga *Emma* 1815. te *Opatija Northhanger* i *Uvjeravanje* 1818. godine.

Međutim, redosljed objavljivanja romana ne odgovara u potpunosti kronologiji pisanja. Godine 1795. nastaje prvi nacrt romana *Razum i osjećaji* koji se u prvoj verziji zvao *Elinor i Marianne*, a godinu dana kasnije nacrt romana *Prvi dojmovi*, koji je autorica kasnije preimenovala u *Ponos i predrasude*. Iste je godine autorica preinačila *Elinor i Marianne* u *Razum i osjećaji*. Između 1798. i 1799. nastaje prvi nacrt romana *Opatija Northhanger*. Između 1809. i 1811. godine autorica je izvršila preinake na romanu *Razum i osjećaji* te je roman revidiran za objavljivanje. Nakon toga, između 1811. i 1812. godine Austen počinje pisati *Mansfield Park* te uvodi određene promjene u roman *Ponos i predrasude* zbog objavljivanja. 1814. godine objavljen je *Mansfield Park* te autorica počinje s pisanjem novog romana, *Emme*. Naredne godine započinje s pisanjem *Uvjeravanja*, a 1817. godine nastaje nacrt romana *Sandition*, koji nije dovršen zbog autoričine smrti (Sutherland,2005: 12). Prvo što se može primijetiti jest činjenica da je između nastanka prvih romana i njihova objavljivanja prošlo skoro 20 godina. Drugo, autorica je romane često mijenjala, dorađivala i

preimenovala za potrebe objavljivanja. Također, iz gore navedenih podataka može se zaključiti da je *Opatija Northhanger*, jedan od ranijih romana, zapravo objavljen među posljednjima.

3.1. Teme romana

Teme njenih romana su slične, a svijet koji prikazuje u svojim romanima je poprilično uzak i ograničen na nekolicinu veleposjedničkih obitelji. Austen opisuje svakodnevni život engleskih veleposjedničkih obitelji u ladanjskim kućama, njihove međusobne odnose, spletke, vjenčanja, ogovaranja, a centralno mjesto u njenim romanima zauzima tema braka. Temom braka Austen čitateljima zapravo, blagom ironijom, otkriva ljudske mane i vrline, odnosno osobine ljudske prirode te daje uvid u ondašnje građansko društvo. Njeni romani ne obiluju avanturom, akcijom, brojnim zločinima ili čudovišnim izopačenostima, no ona u svojim romanima nudi čitatelju finu analizu izvještačenog društva zaludenog vlastitim ciljevima. Blagom ironijom, Austen se izruguje gramzljivosti, laskavosti i poniznosti društava, kojeg je i ona sama bila dio (Vidan, 2003: 98-99).

Jane Austen pisala je u vrijeme industrijske revolucije, napoleonskih ratova i razdoblju velikih promjena u ekonomskoj situaciji države, no nijedna od tih tema se eksplicitno ne navodi u njenim romanima. Ona se bavi banalnim i dokoličarskim temama te osobnim sudbinama pojedinaca (Vidan, 2003: 99).

3.2. Likovi

U svim svojim romanima Austen tematizira važne odluke u životu mladih djevojaka, čije su mogućnosti ograničene samom činjenicom što su žene, jer su žene u njeno vrijeme bile u nezavidnom položaju. Imale su dvije mogućnosti, ili zarađivati za život kao guvernante ili se što bolje udati. Kako bi čitateljima

ukazala na nezavidan položaj žena, Austen u svojim romanima stvara junakinje koje odlučuju same o sebi, ali i koje u tom procesu odlučivanja mogu pogriješiti bilo zbog brzopletosti, suzdržanosti, gramzivosti ili utjecaja drugih. Velika je pažnja posvećena i činjenici da junakinja stalno uči o sebi i svijetu, da uči na svojim pogreškama te da se stalno razvija i postaje što bolja verzija sebe (Čaćinović, 2007: 7-10). Odličan primjer takve junakinje je lik Emme iz istoimenog romana. Iako Austen prikazuje uzak svijet visokog društva, uspjela je stvoriti široku paletu likova, prikazati njihovu detaljnu karakterizaciju te jednostavnim rečenicama dati uvid u ljudski moral ondašnjeg društva (Čaćinović, 2007: 8). Većina njenih likova pripadnici su bogatog visokog društva koji žive od prihoda s imanja ili rente ili su potomci bogatih rentijera, koji često znaju biti osiromašeni, a likovi obrtnika, poljoprivrednika ili trgovaca se ne navode često te su uvijek sporedni likovi. Muški su likovi oslobođeni bilo kakva rada te sa suprugama i djecom posjećuju druge obitelji, organiziraju različite susrete i vode brigu oko odabira bračnih partnera za druge likove. Jane Austen donosi presjek društvenog sloja u kojem se točno zna tko što može i smije, tko ima koja prava i koje obaveze. Tako npr. mladi muškarci koji žele sami odlučivati o svome braku, ne smiju raditi kako bi stekli što im je potrebno jer se to protivi pravima društva; oni mogu, na primjer, biti svećenici pa vrlo skromno i bijedno živjeti od svećeničke plaće (Vidan, 2003: 97, 100). Također, samo najstariji sin ostaje nasljednik imanja i obiteljskog bogatstva dok ostali sinovi dobivaju samo nužni dio. Primjer takva lika je Edward Ferrars iz romana *Razum i osjećaji* (Vidan, 2003: 100).

Kao što je već spomenuto, tema koja je sveprisutna u romanima Jane Austen je brak pa je to i jedna od glavnih tema kojom se bave i sami likovi u svojoj dokolici. Tema braka jedan je od glavnih pokretača radnje, povod je razgovora, domišljanjima, ogovaranjima, intrigama te cilj kojem streme likovi. Jane Austen je vrlo vješto temu braka iskoristila kako bi na vidjelo iznijela

nepoželjne i loše osobine ljudi, iznijela kritiku lakovjernosti, umišljenosti i pohlepnosti te ukazala na lošu moralnu dinamiku društva. Likovi Jane Austen djeluju unutar točno određene sfere te imaju svoj zadatak, a odnosi tih likova međusobno su prožeti brojnim kontrastima kojima se kasnije otkrivaju slabe i jake strane likova (Vidan, 2003: 101-102).

3.3. Ukratko o romanima

Jedan od najpoznatijih njenih romana koji je osvojio simpatije publike jest roman *Ponos i predrasude*. U njemu Austen tematizira skromnu obitelj Bennet u kojoj se nalazi pet odraslih neudatih kćeri. Dolazak bogatog neženje uznemirio je cijelo mjesto te potaknuo gospođu Bennet da razmišlja kako bi jednu od svojih kćeri udala za gospodina Bingleyja. Stvari se dodatno kompliciraju jer gospodin Bingley dovodi sa sobom bogatog prijatelja gospodina Darcyja, također neženju. Glavni je lik romana Elizabeth, druga od pet kćeri u obitelji Bennet. Kako u obitelji ne postoji muški nasljednik, njihovo imanje prelazi u ruke najbližem muškom rođaku, a to onemogućuje povoljnu udaju kćerima (Detoni-Dujmić, 2004: 503). Nakon brojnih komplikacija i zapleta, sestre Bennet se udaju za dvojicu prijatelja. Tema ovog romana svojstvena je opusu Jane Austen, a roman obiluje istančanom, finom ironijom, diskretnim humorom te se odlikuje sažetom, jezgrovitom fabulom (Beker et. all 1986: 73). Problematika braka i udaje zapravo predstavlja promišljanje autorice o društvenim normama i kodovima tadašnje Engleske (Detoni-Dujmić, 2004: 504).

Roman *Opatija Northanger* na neki je način parodija gotskog romana strave te reakcija protiv Ann Radcliffe, glavne predstavnice takve vrste romana. Govori o mladoj djevojci Catherine Morland koja provodi neko vrijeme u srednjovjekovnom dvorcu obitelji Tilney. S obzirom da je obožavateljica gotskih romana, Catherine stalno u dvorcu očekuje neobična, misteriozna i strašna

zbivanja. No, njena se očekivanja ne ispunjavaju, a još veće razočarenje je dočeka kada je general Tilney potjera iz svoje kuće jer je saznao da Catherine ne potječe iz bogate obitelji te zbog toga nije dovoljno dobra da bi postala suprugom njegova sina. Međutim, na kraju ipak sve ispadne dobro, sin generala Tilneyja dolazi po Catherine te se mladi par zaručuje (Beker et. all, 1986: 73).

I u romanu *Razum i osjećaji* prati se sudbina triju mladih djevojaka iz siromašne obitelji bez oca koje su primorane napustiti svoj dom. Fokus romana zapravo je stavljen na sudbinu dviju sestara, samozatajne i suzdržane Elinor te otvorene i strastvene Marianne. Obitelj seli u kuću rođaka gospodina Dashwooda te tamo dolaze u susret s nizom zanimljivih ljudi, poput Johna Willoughbyja i Edwarda Ferrarsa koji su zaslužni za pokretanje radnje i oko kojih se zbivaju brojne spletke i zapleti. Naposljetku sve ipak dobro završi za sestre Elinor i Marianne. Jane Austen se i u ovome romanu služi ironijom kako bi ukazala na određenu problematiku. Roman *Razum i osjećaji* bavi se odnosima među ženama, njihovim položajem u svijetu u kojem dominiraju muškarci, njihovim karakterima i ponašanjem te se može reći da je roman zapravo komentar o pravima žena te kritika patrijarhalnog društva (Bartolović, 2012: 7).

Od romana koji su nastali početkom 19. stoljeća, najznačajniji njezin roman je roman *Emma*, koji brojni čitatelji i kritičari smatraju njezinim najboljim djelom. Junakinja ovog romana je kćerka bogatog udovca Woodhousea, Emma. Ona se u potpunosti posvećuje bračnom posredovanju, a o svome braku ne razmišlja uopće. Nakon nekoliko neuspješnih pokušaja sklapanja braka, Emma shvaća svoju zabludenost te spoznaje da ne razumije ni svoje osjećaje pa zapravo roman opisuje proces dekonstrukcije Emmine zabluda te njeno shvaćanje svojih zabluda i prijelaz od početne samodopadljivosti do skromnosti (Beker et. all, 1986: 73). Lik Emme je poprilično osebujan pa i sama autorica tvrdi da je za taj roman uzela junakinju koja se baš neće dopasti nikome drugome osim njoj (Laski 1969: 96). Lik Emme je središte romana, a Austen je svoju perspektivu usmjerila na Emmu

i njezinu svijest i njene fiksacije pa čitatelj na neki način doživljava sve istodobno kada i Emma (Beker et. all, 1986: 73). Brojni naratolozi smatraju ovaj roman vrhunskim primjerom pripovjedne umješnosti jer je Austen uspjela ostvariti da se Emmino središte zanimanja preklopi s glasom pripovjedača (Detoni-Dujmić, 2004: 150).

Sljedeći je roman *Mansfield Park* objavljen 1814. godine. Roman govori o Fanny Price, mladoj djevojci iz siromašne obitelji koju su roditelji poslali na odgajanje teti, Lady Bertram, u dvorac Mansfield Park, no zbog učestalih uvreda i pogrda, Fanny mašta o povratku u roditeljsku kuću (Beker et. all, 1986: 74). Kada je njezin ujak Sir Thomas Bertram zbog odbijanja povoljnog braka pošalje kući kako bi se opametila i shvatila kakva je sudbina očekuje ne uda li se povoljno, ona spozna u kolikoj je zabludi bila te je osupnuta i zatečena vulgarnošću i neurednošću roditeljskog doma. U Mansfield Park se ipak vraća jer se treba brinuti za bratića oboljelog od tuberkuloze. Nakon brojnih zapleta ipak dobiva ono što je priželjkivala cijelo vrijeme, a to je brak s Edmundom. Neki kritičari ovaj roman smatraju studijom o društvenoj represiji i nezadovoljstvu te o međusobnoj povezanosti ljudskog ponašanja i okoline (Sutherland, 2005: 20). Austen u ovome romanu iznosi brojne primjedbe i zamjerke koje se tiču nejednakosti društvenih staleža, ženskih prava, robovlasništva te odnosa u obitelji, no, naravno ona to čini, kao i u ostalim romanima, bez izravnog navođenja svih tih činjenica (Bartolović, 2012: 13).

Posljednji je roman *Uvjeravanje*. Fokus ovog romana Austen je usmjerila, slično kao i u ostalim romanima, na osiromašenu obitelj s nekoliko kćeri koje čekaju udaju. Glavna je junakinja, pomalo netipična junakinja za Jane Austen, Anne Elliot (Beker et. all, 1986: 73). Ona je dvadeset i sedmogodišnja neudata djevojka nesretna svojim životom. Živi u obitelji koja je ne cijeni i zanemaruje ju te je također nesretna u ljubavi. Pod utjecajem vlastita oca i obiteljske prijateljice Lady Russel, Anne je odustala od zaruka s mornaričkim časnikom Frederickom

Wentworthom jer su je uvjerali da je on nije dostojan, da će se udati u niži stalež te da si to ne smije dopustiti. Njihovi su se putevi tada razišli, no nakon osam godina Anne i Frederick se opet sastaju i dalje se vole, ali pogreške iz prošlosti izazivaju brojne komplikacije, zaplete i razočarenja. Na kraju ipak sve dobro završi te se Anne i Frederick vjenčaju. Roman *Uvjeravanja*, kao i ostali romani Jane Austen, predstavljaju neku vrstu kritike ili komentara društvenog reda i nejednakosti među spolovima. Austen u ovome romanu prvenstvo daje mornaričkim činovnicima i mornarima koji čine nešto korisno za narod i ističe njihovu važnost te ujedno iznosi i kritiku plemstva i veleposjednika, i to prije svega preko likova Sir Waltera i Lady Dalrymple koji su uobraženi i oholi, a zapravo nemaju što za ponuditi osim visokog položaja i statusa (Bartolović, 2012: 18-19).

U današnje se vrijeme Jane Austen smatra jednom od najboljih engleskih spisateljica, međutim njezini je suvremenici nisu cijenili, a brojni su je ondašnji pisci čak i oštro kritizirali. Tek su je moderni kritičari i pisci, poput Virginie Woolf i E. M. Fostera, počeli gledati kao uzor te su smatrali da je ona stvorila „čisti roman“ jer nije imala suvišnosti u svojim romanima te je odlično znala uskladiti i urediti svoju građu. Svoja djela Austen je temeljila na društvenoj stvarnosti Engleske kakvu je ona doživjela, a u središtu se njenih romana uvijek nalaze moralne nedoumice (Beker et. all, 1986: 73).

4. Povijesni kontekst

Kao što je već spomenuto, Jane Austen rođena je 1755. godine, odnosno u 18. stoljeću. To je razdoblje obilježeno brojnim promjenama kako u političkom, gospodarskom tak i u društvenome svijetu. U Engleskoj je 18. stoljeće razdoblje ekspanzije i stabilizacije, no to je i vrijeme brojnih ozbiljnih nedostataka u službenim ustanovama, zastarjelog izbornog sustava koji glasovanje omogućuje samo bogatima, a razlike između bogatih i siromašnih su ogromne (Beker et. all, 1986: 55). Druga je polovica 18. stoljeća obilježena brojnim ratovima te ekspanzijom, no sve to predstavlja velik financijski teret za Englesku. Kako bi nekako nadoknadila svoje gubitke Engleska uvodi poreze i pristojbe u svojim prekomorskim posjedima, međutim to izaziva veliko negodovanje kolonija te dovodi do pobune kolonija u Americi. Nakon toga Engleska zapada u ustavnu krizu jer je kralj htio uspostaviti apsolutnu kraljevsku vlast što se negativno odrazilo na englesku politiku i konačno dovelo do potpunog sloma (Beker et. all, 1986: 69). Kralja Georga III. nasljeđuje njegov sin George, princ Walesa i s njime počinje novo razdoblje za Englesku. George je uvelike podupirao razvoj umjetnosti i znanosti koje za vrijeme njegove vladavine doživljavaju svoj procvat. Nadalje, u tome razdoblju počinje i industrijalizacija Engleske, ali stanje u zemlji je daleko od savršenog. Zapravo trećina stanovništva živi na granici gladi te zbog toga dolazi do brojnih ustanaka i pobuna diljem zemlje te do uništavanja industrijskih strojeva, a vlada je na to reagirala oštrim mjerama koje su poprilično ograničile slobodu govora (Aschkenes).

Velike promjene su vidljive i u organizaciji društva; veoma važnu ulogu imaju veleposjednici i plemstvo. Iako su urbanizacija i industrijalizacija u Engleskoj uzimale maha, veleposjednici su i dalje najutjecajniji društveni sloj Austeninog vremena. Većina je engleskih posjeda bila u njihovu vlasništvu, a njih su stjecali putem sustava koji je podupirao konsolidaciju i proširivanje zemlje implementirajući strogi nasljedni zakon. Kako bi osigurali da posjedi ostanu

unutar obitelji jedini je nasljednik bio samo prvorodeni sin, a u slučaju da nema muškog nasljednika prvi najbliži muški rođak naslijedio bi imanje i kuću. Često su sklapali i brakove unutar obitelji kako bi povećali i proširivali svoje posjede te osigurali bogatstvo (Aschkenes).

Sva ta pitanja oko nasljedstva i vlasništva nad posjedima usko su povezana s temom braka. Krajem 18. stoljeća poimanje braka i uloge žene u engleskom se društvu polako počinje mijenjati jer se britanska kultura sve više usredotočuje na zgrtanje novaca unutar obitelji. Jedan od načina na koji su povećavali svoje materijalno bogatstvo su povoljni brakovi. Posljedica takva načina razmišljanja i odnošenja je promjena položaja žena u društvu; žene su postale sredstvo kojima su obitelji osiguravale brzo zgrtanje bogatstva. Sve to je dovelo do pomicanja žena na nezavidan položaj u društvu i povećalo njihovu ovisnost o braku kao sredstvu koje njima i njihovim obiteljima omogućuje i osigurava financijski opstanak. Međutim, u isto se vrijeme također događaju i neke pozitivne promjene u shvaćanju prava žena, uvelike zahvaljujući knjizi *Obrana ženskih prava* Mary Wollstonecraft¹ u kojoj se autorica zalaže za to da se prema ženama odnosi kao ravnopravnima muškarcima. (Aschkenes).

Još jedna važna promjena koja je obilježila razdoblje u kojem je Austen živjela je širenje kulture čitanja i pismenosti. Zbog nove tehnologije tiskanja knjige su se brže širile i bile jeftinije te kao posljedica toga postale su dostupne široj publici. Oko 1800. godine knjige su bile dostupne većini pripadnika srednje klase, odnosno građanstvu i svima iznad tog društvenog sloja, a u tome razdoblju roman postaje dominantnim književnim oblikom. No, još uvijek si popriličan broj stanovnika nije mogao priuštiti knjige, osobito nakon što je vlada nametnula nove „poreze na znanje“ zbog straha od širenja informacija pa je porasla cijena papira,

¹ Mary Wollstonecraft engleska je društvena kritičarka i zagovornica za prava žena. Svoju je ideju o društvenoj jednakosti žena i njihovom pravu na obrazovanje iznijela u knjizi *Obrana ženskih prava*, danas kanonskom tekstu feminizma. (<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=66327>, pristupljeno 4.2.2019.)

novina i knjiga. Unatoč tome, roman je ostao dominantan književni oblik u 19. stoljeću te se smatra da je utjecao i na oblikovanje nove, građanske klase (Aschkenes).

Svim gore navedenim promjenama, dobrim i lošim, Jane Austen je bila svjedok te je koristila svoje romane kako bi izrazila svoje stavove i razmišljanja o njima te iznijela kritiku društva u kojem žene nemaju nikakva prava, a kojeg je i ona sama bila dio. No, ona tu kritiku nikad eksplicitno ne navodi, već ju je suptilno utkala u svoj roman, a na čitatelju je da iz romana iščita. Njezini romani precizno pokazuju hijerarhijske odnose u društvu te prevlast patrijarhalnosti. U takvu društvu svatko zna svoje mjesto, a žene su smatrane građanima drugog reda. Dok muškarci vode državu i javne institucije, stječu visoko obrazovanje i obavljaju brojne službe, žene su uglavnom ograničene na privatnu sferu kuće i upravo takve svakodnevne situacije Austen prenosi u svojim romanima (Amy, 2017).

5. Položaj žena u društvu

Kao što je već u prethodnim poglavljima navedeno, u vrijeme kada je Jane Austen živjela položaj žena u engleskome društvu se poprilično pogoršao. Imale su jako malo prava, bile su uglavnom ograničene na kućnu sferu te im se cijeli život fokusirao na traženje prikladnog ženika kako bi sebi i obitelji osigurale financijsku stabilnost. Stoga će se u ovom poglavlju analizirati obrazovanje žena, njihova prava i obaveze te vladanje koje bi djevojke činilo poželjnim udavačama, odnosno u kakvom su zaista položaju žene bile u 18. stoljeću te kako je Austen to prikazivala u svojim romanima. Važnost ovog poglavlja leži u tome kako bi se lakše shvatila bit romana Jane Austen te povijesni okvir u kojemu su pisani. Brojni čitatelji još uvijek smatraju da je Austen pisala samo ljubavne romane kojima je u prvom planu ljubavna tematika, dok je zapravo njezina namjera bila svojim romanima izražavati kritiku ondašnjeg patrijarhalnog društva te zalaganje za prava žena.

5.1. Obrazovanje žena

Kako bi se što bolje razumjela djela Jane Austen, važno je upoznati se sa statusom kojeg su žene u 18. stoljeću imale. Njihovi su životi bili teški jer su one bile u potpunosti podređene muškarcima, a mogućnosti su im bile ograničene. Formalno obrazovanje žena nije bilo obavezno niti je bilo poželjno pa nisu ni imale prilike za samostalnim ostvarivanjem uspješne i povoljne budućnosti. Irvine u svojoj knjizi naglašava da je brak s bogatim muškarcem bila financijska nužnost za većinu žena jer nisu imale vlastiti imetak, nisu se mogle nadati velikoj baštini, a pristup plaćenim poslovima bio im je vrlo ograničen. Stoga su bile primorane na brak koji je bio povoljan za njih, osobito zato jer je to bilo i jedino što se od

žena i očekivalo da učine u svome životu i za što ih se od najranije dobi pripremalo; da budu supruge i majke (Irvine 2005: 26). Iako nisu stekle formalno obrazovanje, žene su imale ipak nekakvo obrazovanje koje se ipak poprilično razlikuje od obrazovanja žena u današnje vrijeme. Nisu išle u škole te su od najmanjih nogu učile iz knjiga koje su im prvo čitale majke, a kasnije, kada su naučile čitati, čitale su ih same. Ako si je obitelj to mogla priuštiti, tada su djevojčice imale odgajateljicu koja bi ih poučavala čitanju, pisanju ili sviranju nekog instrumenta (Kristić, 2015: 8). Što se tiče knjiga koje su žene iz visokog društva čitale, većinom su to bili molitvenici, knjige izdataka i primitaka ili odgojne knjige koje su objašnjavale kako se djevojke trebaju ponašati i ophoditi prema drugima (Karlić, 1923: 317). Žene su se zapravo školovale za ulogu supruga i majki, stoga je bilo važno da od malena nauče i usvoje vještine koje ih čine poželjnima za udaju. Prije svega, žene su naučile čitati i pisati, morale su svirati neki instrument, plesale su te je bilo dobro ako su govorile neki strani jezik, poput francuskog. Osim toga, bilo je važno da je spretna krojačica i da dobro zna vesti na platnu. Sve gore navedeno su zapravo kvalitete koje su u ono vrijeme bile poželjne i činile ženom privlačnom i prikladnom za brak te se smatralo da je takva žena dobro obrazovana. I sama Jane Austen je zapravo na sličan način školovana, ni ona nije imala formalno obrazovanje, ali je usvojila sve vještine koje je čine dobrom ženom i domaćicom (Laski, 1969: 25).

Zbog takva odnosa prema ženama i ograničavanja njihova obrazovanja, žene nisu imale nikakvu značajnu ulogu u društvu; bilo je samo važno da su kod kuće i da se dobro brinu za muža i djecu te da znaju voditi obitelj (Viscarri, 2016: 3).

„Mene zadivljuje“, reče Bingley, „kako mlade dame imaju strpljenja učiti sve te vještine kako bi postale izobražene kao što već jesu.“ „Sve mlade dame izobražene! Moj dragi Charles, što Vam to znači?“ „Da, sve! Sve one slikaju, vezu zavjese i pletu torbice. Teško

da znam i jednu koja to ne radi, a svaki put kad mi spomenu neku mladu damu, čujem kako je vješta i izobražena djevojka.“ (Austen, 1997a: 37)

Tada se na proces obrazovanja žena drugačije gledalo nego danas. Obrazovanje je podrazumijevalo proces socijalizacije i akulturacije koji polazi od moralne samodiscipline te je bio osmišljen tako da ženu priprema na niz uloga koje su joj nametnute u društvu (Kelly, 2005: 252). Pitanjem obrazovanja žena bavili su se tada mnogi autori, suvremenici Jane Austen, a jedna od značajnijih autorica koja se borila za prava žena je Mary Wollstonecraft. U svojoj knjizi ona napada ondašnje obrazovanje žena jer smatra da potiče površna dostignuća, glupavost i bespomoćnost uz isključivanje korisnosti, racionalnosti i promišljanja. Wollstonecraft naglašava činjenicu da kada bi se ženama uistinu dopustilo ponašati kao racionalna bića te da im se uistinu dopusti pravilno obrazovanje, one bi se mogle početi smatrati nezavisnima članovima društva koji imaju pravo odlučivati sami o svojoj sudbini umjesto da ovise o muškarcima, a to tadašnjem, dominantno patrijarhalnom društvu, nikako nije odgovaralo. Zbog toga se ženama namjerno ograničavao pristup boljem i kvalitetnijem obrazovanju (Johnson, 1988: 15). Nadalje, žene se smatralo slabijim spolom, što fizički, što psihički, podložnim pretjeranom konzumerizmu te bićima požude i zbog toga se strahovalo da bi njihove odluke mogle ugroziti čitavu obitelj i obiteljsko imanje te cjelokupni dominantni sustav (Kelly, 2005: 255). Još jedan od problema koji se tiče obrazovanja žena je činjenica da se žene smatralo manje vrijednima od muškaraca i nesposobnima za shvaćanje određenih koncepata te je zbog toga formalno obrazovanje za njih bilo nepoželjno (Bartolović, 2012: 22). Muškarci su ti koji su posjedovali snagu, smionost i imali su vrijednost u društvu, a žene su zapravo bile utjelovljenje nježnosti, osjetljivosti i krhkosti te su na neki način bile nevidljive u društvu. Zato je za njih često vrijedilo pravilo čim su manje govorile, tim bolje (Viscarri, 2016:3). Upravo su i zato obrazovane i pametne žene često prikrivale svoju inteligenciju i razboritost jer bi ih se moglo smatrati nepoželjnima

i neženstvenima te su riskirale da budu odbijene od potencijalnih prosaca, a time riskiraju svoju budućnost (Bartolović, 2012: 22).

Jane Austen je bila svjesna problema oko obrazovanja žena te je odlučila u svojim romanima izraziti kritiku takva sustava koji žene čini bespomoćnima i zarobljenima brojnim društvenim konvencijama i pravilima te se boriti za prava žena na bolje obrazovanje. Također, u svojim romanima Austen kritizira i ulogu majke i njen odnos spram svojih kćeri te sam način odgajanja i obrazovanje mladih djevojaka koji često rezultira površnošću, razmaženošću, nedostatkom racionalnog promišljanja i nemogućnošću brige o sebi i obitelji (Bartolović, 2012: 8). Primjer takva loša odgoja i kritike uloge majke vidljiv je u romanima *Ponos i predrasude*, prije svega preko likova gospođe Bennet i njene kćeri Lydie, te u romanu *Mansfield Park* preko likova leđi Bertram, njene sestre gospođe Norris te sestara Marije i Julije Bertram, koje zbog svog manjkavog i lošeg odgoja loše završe.

„»Osupnuta sam dragi moj«, - reče gđa. Bennet, »što o svojoj djeci mislite da su glupa. Ako bih o bilo čijoj djeci htjela prezirno misliti, to svakako ne bi bila moja vlastita« »Ako su moja djeca glupasta, moram toga biti svjestan.« »Da – no slučajno, sve su one veoma pametne.« »Laskam sebi da je to jedino u čemu se ne slažemo. Nadao sam se da nam se osjećaji podudaraju do u tančine, no mislim da su naše dvije najmlađe kćeri neuobičajeno bedaste i u tome se moje mišljenje razlikuje od Vašega.« »Dragi moj g. Bennet, ne možete očekivati od tih djevojaka da imaju razum svojih roditelja. Usuđujem se reći da neće nimalo više razmišljati o časnicima kada dođu u naše godine, nego što to mi radimo. Sjećam se vremena kada se i meni veoma sviđala crvena odora, u srcu mi se još sviđa, i ako pametan, mlad pukovnik s pet ili šest tisuća godišnje poželi oženiti jednu od mojih kćeri, ja ga neću odbiti.«“ (Austen, 1997a: 29)

Iz citata se može vidjeti da majka ne vidi ništa sporno ni loše u nedoličnu ponašanju svojih mlađih kćeri, opravda njihovo ponašanje činjenicom da su još mlade te na neki način i potiče takvo ponašanje, što na kraju i dovede do nepoželjnog i sramotnog Lydijinog braka s Wickhamom s kojim je pobjegla i udala se u tajnosti te na taj način osramotila cijelu obitelj i dovela je u neugodnu situaciju.

Jane Austen u svim svojim romanima izražava ogromnu važnost formalnog obrazovanja, posljedice lošeg obrazovanja i manjkavog odgoja, ali i ističe činjenice da samo formalno obrazovanje, bez kršćanskog odgoja nije dovoljno da se djevojke, ali i mladići razvijaju u poštene, dobroćudne, valjane i krepke ljude (Giffin, 2002: 13).

6. Položaj junakinja u društvu i obitelji i njihova karakterizacija

Sljedeće će se poglavlje baviti statusom i položajem kojeg junakinje Jane Austen u svome društvu zauzimaju, njihovim obrazovanjem i vrstom odgoja te će se glavne junakinje i ukratko okarakterizirati.

Temu ženskog obrazovanja Austen razvija i razlaže u obliku romana, odnosno preko likova i same radnje. Ona pomno bira i opisuje junakinje koje nisu stekle formalno obrazovanje, odnosno nisu posjećivale više škole ili fakultete, ali su vrlo inteligentne, razumne te prije svega vjerne sebi i principima kršćanskog odgoja, a takve su junakinje na primjer Anne Elliot, Elizabeth Bennet ili Fanny Price, ali i junakinje koje su nedovoljno ili krivo obrazovane te moraju još poprilično naučiti i razviti se u bolje osobe, kao što su Catherine Morland ili Emma Woodhouse (Viscarri, 2016: 3-5). U ovome će se ulomku analizirati nekoliko junakinja i njihovi postupci i ponašanje koji su zapravo rezultat takva nedostatna ili kriva obrazovanja te položaj koji im je u društvu dodijeljen.

6. 1. Fanny Price

Prva junakinja čije će se obrazovanje i ponašanje analizirati je Fanny Price iz romana *Mansfield Park*. Fanny je odličan primjer junakinja koje su se javljale u knjigama koje bi trebale poučavati o pravilnom ponašanju djevojaka. Fanny je djevojka koja odrasta u obitelji svoje tete pod strogim nadzorom i velikim utjecajem različitih mehanizama moći te u strogo patrijarhalnom domu pa sve to uvelike oblikuje njenu osobnost i način razmišljanja. Na prvi se pogled Fanny čini kao ponizna, povučena, rezervirana, krotka i konzervativna junakinja koja zna svoje mjesto u društvu. Fanny odrasta pod strogim nadzorom svog ujaka Sir Thomasa koji ju je prihvatio u svoj doma i omogućio joj osnovno obrazovanje, ali

zbog toga svi se prema njoj odnose kao prema služavki. Sir Thomas kontrolira sve što se zbiva u obitelji pa tako i kada Fanny može na jahanje i hoće li se u njenoj sobi ložiti ili ne (Deng, Tan, 2014: 123-124). S obzirom na takav strogi odgoj, Fanny je vrlo plaha i stidljiva, tiha i povučena te skromna pa se na neki način, prema ondašnjim mjerilima, može smatrati najženstvenijom od svih junakinja Jane Austen. Kada se morala zauzeti za sebe kako ne bi bila uvučena u predstavu, njoj je bilo neizrecivo teško i mučno progovoriti. Općenito govoreći, Fanny nije rado govorila niti bila centar pažnje, smatrala je da nije dobar govornik te je bila sklonija šutnji. Izbjegavala je reći što je mislila jer je tako bilo sigurnije, čak i kada se radilo o ponudi za brak s čovjekom kojeg nije podnosila. Govorila je samo kada se to od nje očekivalo i ono što su drugi htjeli da kaže (Stovel, Weinlos Gregg, 2002: 7).

„Kad su se kočije napokon začule i kad su se gosti doista počeli okupljati, veselje joj se znatno stišalo. Vidjevši toliko stranih lica, povukla se u sebe. Osim ozbiljnosti i ukočenosti kad je pristigao prvi veliki krug gostiju, a koje se nisu mogle izbjeći zbog držanja Sir Thomasa i leđi Bertram, povremeno je morala otrpjeti i nešto gore. Tetak ju je predstavljao sad ovima, sad onima, tako da ih je morala slušati, klanjati im se i govoriti. Bila je to teška dužnost, te kad bi je pozvali, pogledala je Williama koji je mirno šetao u pozadini i zaželjela biti s njim.“ (Austen, 1999: 211)

Iako je svi podsjećaju stalno na to da je manje vrijedna, ona i dalje poslušno radi sve što joj drugi nalažu i ne zalaže se za sebe, a upravo takvo ponašanje je posljedica obrazovanja kakvo su žene tada dobivale. Fanny stalno doživljava neku vrstu cenzure, bilo od ujaka, teta, sestrična pa čak i slugu, te se s vremenom naučila živjeti s tim načinom ophođenja prema njoj. Jedino mjesto gdje je slobodna, gdje može biti svoja i raditi što želi, gdje može izraziti svoja mišljenja i ideje, a da ne razmišlja o nadzoru drugih ili o kazni je njena soba, odnosno soba

u kojoj su njene sestrične običavale učiti (Deng, Tan, 2014: 125). Jedina osoba kojoj je iskreno stalo do Fanny je njezin bratić Edmund Bertram. Njega možemo promatrati kao mentora koji vodi Fanny te joj pomaže da se pomiri s životom u Masfield Parku. S obzirom na to da se Edmund priprema da postane svećenik, njegove temeljne stavove i promišljanja o svijetu, poštenju i životu općenito, Fanny nesvjesno preuzima kao svoje (Deng, Tan, 2014: 126). On je poticao Fanny da slobodno i otvoreno govori, no zbog njene tajne zaljubljenosti u njega i njegove zaljubljenosti Mary Crawford, Fanny se samo još više povlači u sebe i svoju tišinu. (Stovel, Weinlos Gregg, 2002: 9).

Iako je Fanny ponizna i poslušna, mali znaci njene pobune i protesta ipak postoje te postaje jasno da je odlučna i da će učini ono što smatra pravilnim te slijediti svoje srce, makar to značilo da se suprotstavlja onima koji imaju nadmoć nad njom. Dobar primjer toga je njeno odbijanje braka s Henryjem Crawfordom, muškarcem kojeg ona ne voli i kojeg smatra površnim te lošim čovjekom. Fanny je nepokolebljiva i ustraje u svojoj odluci, iako zbog toga doživljava bijes ujaka te progon iz Mansfield Parka. (Brtolović, 2012: 13).

„Nedvojbeno je želio da ona rado pođe tamo, ali je isto tako nedvojbeno priželjkivao da joj roditeljska kuća i te kako prisjedne prije nego što se završi posjet. Nadao se da će se opametiti kad bude lišena uglađenosti i udobnosti Mansfield Parka i da će je to navesti da pravednije cijeni ponuđeni joj dom koji bi za nju bio trajniji od Mansfielda, a podjednako udoban. Bio je to plan liječenja nećakinjina razuma koji je zasad smatrao oboljelim. Boravak od osam ili devet godina u bogatom domu gdje svega bijaše u izobilju poremetio je malo njezinu moć uspoređivanja rasuđivanja.“ (Austen, 1999: 281)

Sir Thomas je bio siguran da će svojim postupkom uspjeti promijeniti Fannyjinu odluku o braku i njeno mišljenje o gospodinu Crawfordu te da će se,

kada vidi u koliko lošim uvjetima njena obitelj živi i kada shvati da bi i ona mogla tako živjeti ne uda li se povoljno, ipak odlučiti za brak s Henryjem Crawfordom.

Nakon brojnih previranja u obitelji i loših odluka svoje djece koje su ugrozile ugled obitelji, ujak Thomas ipak poziva Fanny natrag u Mansfield Park. Razlog toga poziva lako je razumjeti; pomoću Fannyjinih temeljnih vrijednosti i njezine potpune podređenosti njegovom autoritetu, ujak želi postaviti uzor ostalim članovima obitelji, povratiti red u kući te spasiti ostale od gubitka morala. Fanny mu na neki način služi kao moralni uzor koji bi svi trebali slijediti (Deng, Tan, 2014: 125). No, Fanny se u Mansfield Park vraća uzdignute glave, kao ustrajna i odlučna mlada djevojka. Ona je naučila prilagoditi se mehanizmima moći te ih na najbolji način iskoristiti za svoj napredak što je u konačnici dovelo do sretnog završetka za nju. Iako na prvi pogled izgleda kao ponizna i konzervativna junakinja, Fanny je zapravo junakinja koja zna iskoristiti disciplinske ovlasti drugih za vlastiti rast i razvijanje te obrazovanje. Zbog toga je možemo zapravo promatrati kao predstavnicu novih žena, koje su konzervativne, ali i istovremeno dovoljno odvažne i otvorene da slijede vlastitu sreću i društveni status u društvu koje ih na razne načine ograničava (Deng, Tan, 2014: 123).

6.2. Elizabeth Bennet

Sljedeća je junakinja iz romana *Ponos i predrasude*, Elizabeth Bennet. U roman *Ponos i predrasude* Austen uvodi, osim likova moralno valjanih, pravednih i odlučnih djevojaka, i likove žena koje se, iako su stekle osnovno obrazovanje, ne ističu inteligencijom ni pravim moralnim vrijednostima. Jedna od njih je i gospođa Bennet, Elizabethina majka. Njen otac oženio ju je jer je bila lijepa i isticala se u društvu, no ona nije bila sposobna voditi svoje kućanstvo ni svojim manirama zadiviti prave prosce za svoje kćeri. Jednostavna i prosta žena, loših

manira i lošeg znanja kojoj je najvažnije poučavati kćeri te saznati najnovije tračeve. (Kelly, 2005, 259).

Njezinu je narav bilo lakše prezreti. Ona je bila žena oskudne pameti, slaba znanja i neodređena temperamenta. Kada je bila nezadovoljna, smatrala se nervoznom. Životni joj je cilj bio udaja kćeri, a životna utjeha odlasci u posjete i saznavanje novosti (Austen, 1997a: 7).

Upravo zahvaljujući svome ocu, Elizabeth i njena sestra Jane dobile su dobro obrazovanje te su oličenje inteligentnih i skromnih djevojaka koje su svjesne svojih vrijednosti i ne daju se omalovažavati od drugih. Nisu obrazovane samo da postanu dobre supruge i majke, nego da i razmišljaju vlastitom glavom i da propitkuju svijet oko sebe. Ostale kćeri su se ponašanjem ugledale na majku te njima dobro obrazovanje nije bilo bitno (Kelly, 2005, 259).

„Čula sam, a čula sam to i prije. No, što to meni znači? Ako ne postoji nikakav drugi prigovor mojem braku s Vašim nećakom, zasigurno me neće zadržati to što su njegova majka i tetka željele da on oženi gđicu De Bourgh. Obje ste načinile najviše što ste mogle planirajući to vjenčanje. Njegovo ostvarenje ovisi o drugima. Ako g. Darcyja ne privlače ni osjećaj ni časti ni naklonosti prema njegovoj rođakinji, zašto ne bi mogao napraviti drugi izbor? A ako sam ja taj izbor, zašto ga ne bih prihvatila?“ (Austen, 1997a: 314)

Ovom izjavom Jane Austen preko Elizabeth iznosi oštru kritiku ondašnjih konvencija i društvenih pravila koja se tiču dogovaranih brakova i ustroja u obitelji. No, ujedno pokazuje da i žene itekako mogu biti pronicave, razumne i inteligentne te da mogu razmišljati vlastitom glavom i propitkivati svijet oko sebe, a ne pasivno prihvaćati brojna pravila i odredbe koje im društvo nameće kao nešto što se podrazumijeva, a da uopće ih kritički ne propitkuju.

Elizabeth je inteligentna, duhovita, oštroumna i britka mlada žena koja na kraju romana stupa u sretan brak s muškarcem koji ju zaslužuje, no njena sudbina je slična sudbinama ostalih junakinja Jane Austen. I ona potječe iz siromašne obitelji te živi u nepravednom društvu u kojem dominiraju muškarci i bogatstvo te i ona često zna pogrešno tumačiti ponašanja drugih likova, čvrsto se drži prvih dojmova koji su najčešće pogrešni te iskazuje svoje povjerenje lukavim i dvoličnim ljudima, no ono zbog čega se ona ističe je njen karakter. Ona se ne boji iskazati svoje mišljenje te ono što smatra pravilnim, bez obzira na to smatra li se to pristojnim ili ne, s obzirom na njen položaj u društvu (Bartolović, 2012: 11).

Elizabeth je osjetila kako je ljutnja sve više obuzima, a ipak se potrudila biti što pribranija kad je progovorila. „Varate se, g. Darcy, ako mislite da je način Vaše izjave utjecao na mene. On me samo poštedio nelagode koju bih osjetila odbijajući Vas da ste se drugačije ponašali.“ Vidjela je kako se trgnuo, ali kako ne reče ništa, ona nastavi: „Niste mi mogli ponuditi brak ni na kakav način koji bi me ponukao da prihvatim.“ Njegovo je iznenađenje bilo očito, te ju je pogledao s izrazom pomiješane nevjerice i iznenađenosti (Austen, 1997a: 175).

Elizabeth ne preza ni pred kime kako bi izrekla što je trenutno muči ili o čemu razmišlja. Čvrsto brani svoje stavove i razmišljanja te je neće pokolebati ni činjenica da stoji pred muškarcem i da se njemu obraća.

Elizabeth je odlučna, iskrena i inteligentna djevojka te itekako svjesna velikih razlika između položaja muškaraca i žena u društvu, no to je ne sputava da se smatra ravnopravnom te izražava svoje stavove i mišljenja čak i pred muškarcima. Osim toga, ona pokušava utrti svoj put, njoj nije važno da je društvo smatra uspješnom već uspješnošću smatra stvaranje osobne slike i vizije svijeta i formiranje vlastita mišljenja i stavova. Elizabeth je itekako svjesna i svojih nedostataka, što pridonosi njenu karakteru, a to je ujedno i jedan od razloga zašto je uspjela osvojiti gospodina Darcyja (Nelson, 2018:).

Ovdje je važno i spomenuti odnos Elizabeth i njena oca. Njihov je odnos vrlo nekonvencionalan i neuobičajen za ondašnje vrijeme. Oni su uspjeli uspostaviti čvrste i iskrene veze između različitih spolova koje se temelje na uzajamnom povjerenju i poštovanju, a Elizabeth predstavlja dokaz da je to moguće, pa čak i tada, u 19. stoljeću. Ona je žena koja se vodi vlastitim promišljanjima i koja je sposobna komunicirati s muškarcima bez obzira na njihov socijalni ili ekonomski status. Upravo zbog te sposobnosti komuniciranja s muškarcima kao njima ravnopravna, u ovome romanu Elizabeth na neki način preuzima ulogu koja je inače namijenjena samo muškarcima, ali zbog toga su je druge žene u nekoliko navrata prozvale manje ženstvenom. (Viscarri: 2016: 6-7). Romanom *Ponos i predrasude* te likom Elizabeth Bennet, Austen pokazuje kako su žene ograničene svojim nedostatnim obrazovanjem te kako se mogu, ako im se omoguće iste prilike obrazovanja kao i muškarcima, izdići na istu razinu kao i muškarci te ih se može promatrati kao njima ravnopravnima (Nelson, 2018: 5).

„Vjenčanjem za Vašeg nećaka ne bih smatrala da napuštam tu sredinu. On je gentleman, ja sam kći gentlemana, dakle mi smo prilično jednaki“ (Austen: 1997a: 315).

Ovakvom izjavom Elizabeth pokazuje kako smatra da ne postoje nikakve razlike između klase kojoj pripada ona i one kojoj pripada gospodin Darcy te da se smatra i vrijednom i dostojnom njega. Ujedno, može se iščitati da se ovdje izriče i kritika odnosa muškaraca i žene. Elizabeth se smatra potpuno ravnopravnom gospodinu Darcyju i jednako vrijednim članom društva, bez obzira na činjenicu što je ona žena.

6.3. Emma Woodhouse

Lik koji je donekle usporediv s Elizabeth je lik Emme Woodhouse. Emma je kao i Elizabeth dobila dobro obrazovanje te se i ona, baš kao i Elizabeth, vodi vlastitim navođenjem te je sposobna voditi razgovore s muškarcima kao njima

potpuno ravnopravna i jednaka. Emma je dovoljno pametna da zna što želi te samostalno odlučuje što želi u životu, a što ne pa se sukladno tome ona odmah na početku romana izjašnjava protiv braka. Potječe iz dobrostojeće obitelji i nije joj potreban brak kako bi osigurala budućnost sebi i obitelji pa joj je ta razina neovisnosti o muškarcima i omogućena (Viscarri, 2016, 8).

„Da ste se tako nastavili ponašati, gospođica je Smith mogla pogrešno protumačiti vaše namjere, vjerojatno nescjesna, kao, uostalom i ja, velike nejednakosti među vama, na koju ste vi tako osjetljivi. No ovako, samo je jedna osoba razočarana, a i to, nadam se, neće potrajati. Za sada i ne pomišljam na brak.“ (Austen, 1997b:119)

Lik Emme jedan je od najkarizmatičnijih i najjačih likova Jane Austen, a njezina neovisnost o drugima rezultat je njezina stila i načina života, tj. odgoja i obrazovanja. Rano je izgubila majku pa nije imala ženski uzor u kojeg bi se ugledala, a ta činjenica da je odrasla bez majke joj smanjuje mogućnost da će ovisiti o drugima te povećava njenu samostalnost jer je naučena pobrinuti se za sve sama (Viscarri, 2016, 8). Emma se smatra dovoljno samostalnom i samodostatnom te ulazi u svađe sa svima, bilo muškarcima ili ženama. Ona nije povučena, zatvorena ni tiha, naprotiv, ona je elokventna, pametna, strastvena i ambiciozna, zna što želi i kako to ostvariti te se ponaša kao uzor svima. Nadalje, ponaša se zaštitnički te ljubazno i veoma brižno prema ocu (Viscarri, 2016: 8). Zbog takva ponašanja često djeluje kao razmažena i ohola djevojka koja ima previsoko mišljenje o sebi i svojem društvenom položaju. Iako nikad nema loše namjere, zbog dosade se miješa tamo gdje joj nije mjesto, te samo pogoršava stvari (Bartolović, 2012: 16).

„Sve je to zaista bilo žalosno! U što se samo izvrglo ono što je priželjkivala! Ispalo je da ne može gore! A kakav tek udarac za Harriet! To je bilo ono najgore. Svaka joj je pojedinost nanosila neku vrstu boli ili poniženja, ali u usporedbi sa zlom nanesenim Harriet, sve je to bila

sitnica; i Emma bi se rado bila podvrgnula tome da bude još prevarenija, u još većoj zabludi, još poniženija svojom pogrešnom procjenom nego što je stvarno bila – kad bi posljedice njezinih zabluda pogađale samo nju.“ (Austen, 1997b: 121)

Još jedna poveznica među likovima Emme i Elizabeth je njihov osobni emocionalni i intelektualni rast. Tek kada obje djevojke nauče postavljati pitanja i slušati umjesto da samo iznose svoja mišljenja dožive unutarnji rast. Upravo taj razvoj i rast omogućava im sretan kraj, odnosno udaju za dobrog i poštenog muškarca (Stovel, Weinlos Gregg, 2002: XIX).

„I njezina je promjena bila jednaka njegovoj. Tih pola sata pružilo je jednome i drugome dragocjen osjećaj da su voljeni te jedno i drugo riješilo podjednako velikog neznanja, ljubomore i nepovjerenja.“(Austen, 1997b: 371)

6.4. Anne Eliot

Potpuna suprotnost likovima Emme i Elizabeth je lik Anne Elliot iz romana *Uvjeravanje*. Jane Austen u svoje romanima uvodi dva tipa junakinja;² jedan živahan i žustar, a drugi tih i miran. Anne bismo mogli uvrstiti upravo u ovaj drugi tip junakinja, odnosno tih i miran. Prema tome, lik Anne nije ništa novo te pokazuje određena obilježja koja su joj zajednička s likovima Fanny Price i Elinor Dashwood (Moon, 2009: 70-71).

Anne je najzrelija od svih junakinja Jane Austen. Ona je žena u kasnim dvadesetima koja živi u osiromašenoj obitelji s ocem i sestrom. Anne je djevojka koja je propustila svoju priliku za sreću i ljubav upravo zbog nedostatka otpora spram drugih i vlastite neovisnosti o drugima. Pod pritiskom obiteljske prijateljice

²Moon, E. B. (2009). “A Model of Female Excellence”: Anne Elliot, Persuasion, and the Vindication of a Richardsonian Ideal of the Female Character. U: Bloom, H. (ur.), Bloom's Modern Critical Views: Jane Austen. New York: Yale University Press.

i vlastita oca odustaje od braka s muškarcem kojeg voli, umjesto da se izborila za sebe i svoju sreću (Viscarri,2016: 8).

„Lady Russel nije osobito cijenila duhovitost, a sve što je podsjećalo na nerazboritost smatrala je užasom. U svakom se smislu protivila toj vezi. Takva je opozicija, kakvu su stvorili ti osjećaji, bila previše za Anne. Mlada i obzirna kakva je bila, možda bi ipak uspjela podnijeti očevo nezadovoljstvo, mada ni od sestre nije dobila niti jednu ljubaznu riječ ili pogled, ali lady Russel, koju je uvijek voljela i oslanjala se na nju, nije ju mogla tako ustrajno i tako blago uzalud savjetovati. Uvjerili su je da su zaruke pogrešne – indiskretne, neprikladne, teško bi mogle uspjeti.“ (Austen,2009: 40)

Lik Anne je jak, samodostatan i odvažan, tih, ali elokventan. No, usprkos svim tim vrlinama ona ipak predstavlja lik podređene žene. Anne nema nikakvo značajno mjesto ni važnu ulogu u obitelji, prema njoj se svi loše odnose, ne slušaju što ima za reći niti je pitaju za njena mišljenja te je zbog takva načina ophođenja s njome naučila zadržati sve u sebi i ne povjeravati se nikome (Williams, 1986: 168).

„Željela je malenu kuću u istom području tako da i dalje može uživati u društvu lady Russell, ostati u Marynoj blizini, katkad imati zadovoljstvo vidjeti tratine i šumarke Kellyncha. No snašla ju je njezina uobičajena sudbina i dogodilo se suprotno od onoga za čim je žudjela. Nije joj se sviđao Bath i nije mislila da će se ondje ugodno osjećati – a Bath će postati njezin dom.“ (Austen, 2009: 21-22)

Iako je Anne skromna i nježna te joj nedostaje odvažnost i žustrina duha koju posjeduju Emma Woodhouse ili Elizabeth Bennet, ona ipak nije beznadan slučaj (Bloom, 2009: 12). Uvijek je sigurna u sebe i svoje nazore, moralno jaka i nepokolebljiva i zbog toga može poslužiti kao primjer ostalim (Moon, 2009: 59).

Što se tiče obrazovanja, Anne je vrlo dobro obrazovana i kultivirana djevojka, a taj visok stupanj svoja obrazovanja i postignuća dokazuje svojim znanjem talijanskog jezika kada prevodi pjesmu gospodinu Elliotu (Moon, 2009: 62). Nadalje, odraz njena odlična obrazovanja te njene inteligencije su promišljanja o ljubavi, odnosima među muškarcima i ženama te o njihovim ulogama u društvu.

„-Oh!- Impulzivno je uzviknula Anne. -Nadam se da sam pravedna prema svemu što vi osjećate, kao i oni koji su vam slični. Ne daj Bože da podcijenim tople i vjerne osjećaje bilo kojeg stvorenja. Zavrijedila bih posvemašnji prezir kad bih se usudila reći da su istinska privrženost i postojanost poznate samo ženama. Ne, vjerujem da ste sposobni za sve veliko i lijepo u vašim brakovima. Vjerujem da možete uložiti svaki važan napor i obiteljsku strpljivost pod uvjetom – ako smijem to reći – pod uvjetom da imate objekt. Želim reći, dok je žena koju volite živa, i živi za vas. Jedina privilegija koju prisvajam za vlastiti spol (nije osobito zavidna, ne morate žudjeti za tim) jest ta da volimo dulje i nakon što nestane svaka nada.“ (Austen, 2009: 298)

U razgovoru s kapetanom Harvilleom Anne bez ustručavanja iznosi svoje mišljenje u kojem brani dostojanstvo svih žena pritom naglašavajući činjenicu da je, ako je njegova tvrdnja da su žene i muškarci odista različite prirode, uzrok te razlike upravo nejednakost među muškarcima i ženama; žene ne mogu dobiti iste prilike i mogućnosti kao muškarci jer društvene norme stavljaju muškarce i žene u potpuno drugačije položaje spram zaposlenja i različitih promjena u društvu. Svojim izjavama dodatno i implicira da su sliku žena kao krhkih, nesposobnih i hirovitih u društvu zapravo nametnuli muškarci jer su oni pisci knjiga i povijesti te zbog toga imaju svu moć u svojim rukama (Bartolović, 2012: 19).

„Kad bih imao Benwickovo pamćenje, začas bih vam mogao navesti pedeset citata u prilog svojoj tvrdnji, a mislim da nikad u životu

nisam otvorio knjigu u kojoj nije pisalo nešto o nepostojanosti žene. Pjesme i poslovice, sve govori o ženskoj prevrtljivosti. No možda ćete reći da su sve to napisali muškarci. -Možda hoću. Da, da, ako nemate ništa protiv, nemojte navoditi primjere iz knjiga. Muškarci su imali golemu prednost u odnosu na nas kad je riječ o pričanju njihove priče. Obrazovanje je oduvijek stajalo njima na raspolaganju, u daleko višem stupnju; pero je bilo u njihovim rukama. Neću prihvatiti nikakav dokaz iz knjiga.“ (Austen,2009: 297)

Ovakvom izjavom Austen preko lika Anne izriče kritiku rodne stereotipnosti, ukazuje na problem podcjenjivanja žena u patrijarhalnom društvu i problem nejednakosti među muškarcima i ženama. Muškarcima je sve omogućeno te su u velikoj prednosti pred ženama, kojim je čak i kvalitetno obrazovanje često nedostupno (Moon, 2009: 60).

Anne je na neki način simbol svih žena koje su se našle u sličnim situacijama zbog društvenih, patrijarhalnih i moralnih normi koje su im nametnute. Njen je lik realističan te je Austen uspjela živopisno prikazati unutarnju borbu između onoga što društvo od žene očekuje da radi i kako da se ponaša te onoga što bi ona htjela napraviti. Lik Anne je rastrgan između onoga što njeno srce želi i onoga što društvo od nje očekuje te je zbog toga često odlutala u svoja razmišljanja i promišljala o svojoj situaciji i što bi trebala učiniti. Sljedeći citat pokazuje da Anne želi da se obnove njene zaruke s kapetanom Wentworthom, da konačno bude sretna, a s druge strane prisutan je strah od društva i brojnih nagađanja i tračeva koji mogu uništiti njihovu sreću.

„Nastojala je biti smirena, dopustiti da se situacija razvija svojim tijekom, i pokušala razmišljati na sljedeći način: »Zacijelo, ako postoji stalna privrženost na obje strane, naša će se srca uskoro razumjeti. Nismo dječak i djevojčica da bismo bili sitničavi i razdražljivi, zavedeni trenutnim nesmotrenostima, da se obijesno poigravamo vlastitom

srećom.« A ipak, nekoliko minuta kasnije, osjetila je da bi ih boravak u istom društvu, u danim okolnostima, mogao izložiti nesmotrenostima i pogrešnim tumačenjima najštetnije vrste.“ (Austen, 2009: 281)

Ona je žrtva snažnog utjecaja drugih, junakinja koja slijedi društvena pravila te je zbog toga stalno u podređenom položaju spram drugih. Međutim, svojim zaljublivanjem u čovjeka koji nije imućan ona ruši granice između društvenih klasa te prkosi društvenim pravilima.

6.5. Elinor Dashwood

Posljednja junakinja koja će se spominjati, a koja pokazuje brojne sličnosti s Anne Elliot, jest Elinor Dashwood iz romana *Razum i osjećaji*. Kao što je već ranije navedeno, ovaj roman zapravo istražuje svijet žena, njihove međusobne odnose, njihov status u patrijarhalnom društvu te njihovo ponašanje i ophođenje s drugima. Austen je pokazivala veliko zanimanje za stanje žena koje su zbog zakona o nasljedstvu izgubile dom, a upravo se to dogodilo junakinji ovog romana. Elinor i njene sestre ostale su bez doma nakon očeve smrti te su ubrzo shvatile kolika je važnost muškarca za opstanak žene jer je on jedini način da si osiguraju kuću i novac (Doody, 2008: xi).

„Gospođa Johna Dashwooda sad se ustoličila kao gospodarica Norlanda; a njezina svekrva i šogorice svrgnute su na položaj gošća. [...]Doista ih je nukao, s ponešto iskrenosti, da Norland smatraju svojim domom; i, budući da se nijedan drugi plan gospođi Dashwood nije činio jednako podesan kao ostanak na imanju dok ne uspije pronaći prikladnu kuću u susjedstvu, njegov je poziv prihvaćen.“ (Austen, 2011: 12)

Elinor je žena koja se čini rezerviranom, suzdržanom i nimalo samostalnom te je puka suprotnost svojoj mlađoj sestri Marianne, koja je osjećajna, impulzivna i sve snažno proživljava. Dok se Marianne ponaša suviše

djetinjasto i često joj nedostaje umjerenost i takt u ophođenju, Elinor je utjelovljenje racionalnosti, razumijevanja, inteligencije te zdravog razuma kod prosuđivanja (Wierzbicka, 2010 : 373).

„Elinor takvo ponašanje nije moglo rastužiti. Nekoliko mjeseci ranije silno bi je povrijedilo; ali gospođa Ferrars sad je njime nije mogla ojaditi. Razlika u njezinom ponašanju prema gospođicama Steele, razlika koja kao da je za cilj imala namjerno je dodatno poniziti, samo ju je zabavljala.“ (Austen, 2011: 237)

Kada se obraća drugima uvijek pazi da je njeno ponašanje i ophođenje unutar granica pravilnog i lijepog ponašanja i da odgovara društvenim konvencijama (Irvine, 2005: 55).

„Sad je već prošlo više od tjedan dana otkad je John Dashwood svratio u ulicu Berkeley, i otad se, osim jednom, nisu raspitale za bolest njegove supruge pa je Elinor počela smatrati potrebnim da je posjete. Međutim to je bila obveza prema kojoj ne samo da ona nije bila sklona, nego je ni njezine družice nisu podupirale niti ohrabrivale. [...] Zbog svega toga, Elinor se sama uputila u posjet kojemu nitko ne bi mogao biti manje sklon i izložila se opasnosti povjerljivog razgovora sa ženom koju ni Marianne ni gospođa Jennings nisu imale toliko razloga ne voljeti kao što ih je imala ona sama.“ (Austen, 2011:297-298)

Iako joj je samo devetnaest godina, ona pokazuje izrazitu zrelost. Upravo joj ta zrelost daje i neku neovisnost i samostalnost te je odvraća od djetinjasta ponašanja i pogrešaka koje čini njena sestra. Elinor uspijeva pronaći ravnotežu između emocija i razuma te često svoje osjećaje potiskuje u sebi zbog dobrobiti drugih. No, to ne znači da je ona lišena emocionalnosti, nego da ima kontrolu nad svojim osjećajima zahvaljujući zdravom razumu. Takvim ponašanjem ostvaruje još jednu vrstu neovisnosti, a to je neovisnost o osjećajima i porivima (Viscarri, 2016: 6).

„Nije se nimalo željela zadržavati na vlastitim osjećajima niti se prikazati kao velika patnica,, jer bi svako drugačije ponašanje od onoga samosvladavanja koje je iskusila otkad je prvi put saznala za Edwardove zaruke, moglo Marianne nagovijestiti ono što je uistinu osjećala. Stoga joj je sve ispričovijedala jasno i jednostavno; i iako to nije mogla učiniti bez uzbuđenja, to uzbuđenje nije bilo praćeno silovitom uzrujanošću ne neobuzdanom tugom. To je prije pripadalo slušateljici, jer Marianne ju je slušala sva užasnuta i prekomjerno plakala. Elinor je morala biti tješiteljica drugih kako u njihovim, tako i u svojim vlastitim jadima; i spremno je sestri ponudila svaku utjehu, uvjeravajući je u svoju vlastitu postojanost i mir i iskreno opravdavajući Edwarda od svake optužbe osim one za nepromišljenost.“ (Austen, 2011: 265)

Melz naglašava kako je Elinor lik koje može poslužiti kao primjer te bi druge žene trebale stremiti da postanu poput nje. Njezin lik krasi brojne vrline kao što su snaga karaktera, samostalnost, razum, iskrenost i inteligencija te zbog toga može svima služiti kao uzor (Melz, 2017: 3).

7. Uloga i smisao brakova u romanima

Već je ranije u radu spomenuto da se Jane Austen u svojim romanima bavi temom braka i ta je tema središnja točka romana oko koje se sve vrti; ona pokreće radnju, odnosno pokreće likove na djelovanje i dovodi do brojnih zapleta. No, uloga i smisao tih brakova nije zabavljanje čitatelja opisujući ljubavne priče koje završe na kraju sretno za glavnu junakinju; štoviše Austen temom braka zapravo želi prenijeti važne poruke o ondašnjem krivom shvaćanju braka kao sredstva za

stjecanje materijalne sigurnosti te ujedno izreći kritiku engleskog društva 18. stoljeća, ali i naglasiti koja je stvarna bit braka. Moglo bi se čak reći da brak u knjigama Jane Austen nije rezultat ljubavi, već rezultat financijskih potreba određene obitelji.

U ovome će se ulomku obraditi smisao i uloga koju opisani brakovi u romanima imaju. S obzirom na to da Austen u svojim romanima nije opisivala samo brakove glavnih junakinju, nego i brakove ostalih likova, a napisala je šest romana, u ovome će poglavlju opisivati i analizirati samo brakovi opisani u romanima *Ponos i predrasude*, *Mansfield Park* i *Uvjeravanje*.

Strukturalno gledano, romani Jane Austen zapravo su nizovi s varijacijama na temu pomaka od komplikacija koje prijete glavnim junakinjama na početku romana do sretnih završetaka. Taj se pak sretan završetak sastoji od toga da junakinja ipak dobije ljubav dobrog i valjanog muškarca, sigurnost i prestiž poželjnog braka te priznanje osobne vrijednosti, koje ona zaslužuje (Paris: 14).

Brojni su kritičari smatrali da brakovi kojima romani završavaju zapravo utjelovljuju konačnu potvrdu konvencionalnih pogleda na žene ograničene samo na uloge supruge i majke, međutim, postoji i alternativni pogled na romane; smatra se da se Austen koristi ironijom i parodijom kao subverzivnim strategijama te da je sam završetak romana parodiran (Moon, 2009: 60). Ironijom Austen naglašava kako su bračni običaji zapravo bili zamišljeni s ciljem da zaštite žene, ali u stvarnoj su situaciji više štetni negoli korisni. Na taj način Jane Austen oduševljava publiku jer iako iznosi neporecive istine, sve to čini s dozom humora i ironije (Eberle, 2011: 7).

Kao što je već ranije u poglavlju o povijesnom kontekstu Engleske opisano, brakovi su u Engleskoj u 18. stoljeću postali samo sredstva kojima su žene osiguravale financijsku sigurnost sebi i svojim obiteljima, dakle postali su dio kapitalizma. Neki od aspekata kapitalizma su prikazani i u romanima *Ponos i*

predrasude, Uvjeravanje i Mansfield Park. Obitelji u tim romanima ovise o kapitalu koji je stečen bilo nasljedstvom, kao u romanu *Ponos i predrasude i Emma*, bilo poslovanjem i radom u određenim zvanjima kao u romanima *Uvjeravanje* ili *Mansfield Park*. Ta činjenica pojašnjava zašto je nužno stvaranje materijalnog bogatstva i njegova zaštita, bilo kroz brak, nasljeđivanjem ili radom. Materijalno bogatstvo znači sigurnosti i ono im omogućava udobnost i ležernost, luksuz i sačuvat će od siromaštva pojedinca, obitelj ili zajednicu jer je siromaštvo i ovisnost o nekome nešto najgore što se osobi ili obitelji može dogoditi. Zbog toga su obitelji poput Benneta, Bingleya, Pricea i Elliota posvećene povećavanju vlastite prednosti i materijalnog bogatstva sklapajući brakove zbog novca. Za aristokratske obitelji kao što je obitelj de Bough to je način održavanja bogatstva i jačanja statusa među odabranom nekolicinom (Shamsuddeen: 11).

7.1. Brakovi u romanu *Ponos i predrasude*

U romanu *Ponos i predrasude* Austen opisuje četiri različita braka te preko ta četiri braka ona ujedno iznosi brojne društvene probleme i značajke ondašnjeg vremena, ali i implicitno iznosi svoje poglede na brak te svoje razumijevanje same institucije braka. U ovome će se dijelu rada analizirati brakovi između Collinsa i Charlotte, Lydije i Wickhama, Jane i Bingleja te Elizabeth i Darcyja.

7.1.1. Gospodin Collins i Charlotte

Charlotte se nalazi u sličnoj materijalnoj situaciji kao i Elizabeth; njena budućnost ovisi o povoljnom braku. Iako Charlotte ima braću, očevo joj imanje neće donijeti dovoljno prihoda kako bi mogla živjeti ugodno pa mora razmišljati o braku kojim bi osigurala dovoljno financijskih sredstava da može živjeti udobno i bez briga. Međutim, s obzirom na njenu ekonomsku situaciju i činjenicu da je sa

svojih dvadeset i sedam godina već usidjelica, pomirila se sa činjenicom da će ostati neudana. Tada se pojavljuje gospodin Collins, bratić sestara Bennet. On je financijski dobro situiran i, naravno, u potrazi je za dobrom ženom. S obzirom na to da je nasljednik gospodina Benneta, Elizabeth mu se čini logičnim izborom. No, Collins je smiješan, netaktičan, nerazborit, neobrazovan i ne zna što je prava ljubav te ga zbog toga Elizabeth bez imalo promišljanja odbija. On odmah nakon toga usmjerava svoju naklonost ka Charlotte te je ubrzo i zaprosi. Ova činjenica pokazuje da je on više zaljubljen u ideju braka, negoli što je bio zaljubljen u Elizabeth te da on treba suprugu kako više ne bi bio samac (Eberle, 2011: 11). Što se tiče Charlotte, ona je prihvatila brak s Collinsom iz potrebe. Ona nije bila oduševljena ni sretna zbog udaje. Ona je bila samo zadovoljna te se upustila u zaruke, a da nije imala visoko mišljenje o muškarcima i braku općenito. Brak je uvijek bio njen cilj, ali samo zato jer je to bila jedina opcija preživljavanja za obrazovane žene s malim bogatstvom (Pei, Fu, Huang, 2014: 148).

„Glupavost kojom je prirodno bio obdaren, pouzdano je zaustavljala svaku ženu da poželi produžetak njegova udvaranja, a gospođica Lucas, koja ga je prihvatila isključivo iz čiste i ravnodušne želje da se udomi, nije marila ako se ta želja što prije ostvari.“ (Austen, 1997a: 114)

Sve što je ona tražila i očekivala od braka je udoban dom, lagodan život, viši društveni položaj i bogatstvo; ljubav i osjećaji ne igraju važnu ulogu (Pei, Fu, Huang, 2014: 148). To je i sama jednom prilikom izjavila:

„Kada budeš imala vremena razmisliti o svemu, nadam se da ćeš razumjeti moj postupak. Ja nisam romantična, znaš. Nikad nisam bila. Tražim samo udoban dom. Uzimajući u obzir karakter gospodina Collinsa, njegove veze i životnu situaciju, uvjeren sam kako je vjerojatnost da budem sretna jednaka onoj koju ima većina ljudi prilikom sklapanja braka.“ (Austen, 1997a: 117)

Dakle, njihov brak nikako nije sklopljen iz ljubavi, već je zapravo neka vrsta razmjene dobara. Charlotte će ovim brakom osigurati financijsku stabilnost te će moći voditi lagodan i ugodan život, a Collins dobiva životnu partnericu koja prekida njegovu osamljenost, a to je ono što je najviše želio, da ne bude samac. Oba partnera u brak ulaze bez ljubavi i s ciljem samo da zadovolje svoje potrebe, ne razmišljajući o potrebama druge osobe. Brak gospodina Collinsa i Charlotte služi kao podsjetnik na gospodarsku stvarnost 18. s. stoljeća. Taj je brak žalostan i jadan te pomalo jeziv, ali predstavlja tadašnju svakodnevicu (Eberle, 2011: 11).

7.1.2. Lydija i Wickham

Lydija je treća po redu kći u obitelji Bennet. Razmažena je, mlada djevojka koja je izašla u društvo prije nego li su se starije sestre udale, što je tada bilo nezamislivo. Ona je djevojka koja traži uzbuđenje, egzotične stvari, zgodne muškarce, ohola je i arogantna, lakomisljena, ponaša se raskalašeno te nimalo ne razmišlja o posljedicama svoga ponašanja. „Njezin brak zapravo je rezultat njezine nezrelosti, previše slobode, lošeg odgoja i nepromišljenosti koja dovodi do zaljubljenosti u gospodina Wickhama te u konačnici do bijega s njim. No, u njezinu obranu se može reći da je, iz dječje naivnosti, vjerovala da će je Wickham oženiti (Eberle, 2011: 12-13).

„Smrt Vaše kćeri bila bi blagoslov u usporedbi s ovim. Još više treba žaliti stoga što postoji razlog za pretpostavku, kako me moja draga Charlotte izvijestila, da je razuzdanost Vaše kćeri posljedica prevelika popuštanja prema njoj, premda sam, za utjehu Vama i gospođi Bennet, sklon misliti kako je ona loša po svojoj prirodi, inače ne bi tako mlada napravila nešto tako strašno.“ (Austen, 1997a: 263)

Wickham pak, osim privlačnog izgleda, nema nikakvih drugih kvaliteta ni bilo što drugo za ponuditi; lošeg je karaktera, a bogatstva nema jer je upao u velike dugove. Za njega je ljubav samo zabava i razonoda (Pei, Fu,Huang, 2014: 148).

„Čini se da se cijeli Meryton trudi ocrniti toga čovjeka kojega su do prije tri mjeseca držali gotovo za anđela. Tvrđilo se da je dužan svakom obrtniku u mjestu, a u njegove zavodničke spletko, kako se pričalo bila je umiješana svaka trgovačka obitelj. Svi su govorili kako je on najlošiji mladić na svijetu i svi su počeli otkrivati da im je oduvijek bio sumnjiv njegov dobroćudan izgled.“ (Austen, 1997a: 261)

On Lydiju ne voli, nema ništa na njoj što bi mu bilo privlačno niti je smatra šarmantnom, međutim, upušta se u vezu s njom jer je znao da će lako osvojiti njezinu ljubav. No, ta je ljubav jednostrana jer je on zaljubljen samo u bogatstvo obitelji Bennet, koliko god skromno bilo. Na kraju ipak pristaje na brak jer mu je gospodin Darcy isplatio dugove i poklonio pozamašnu količinu novca te na taj način spasio obitelj Bennet od još veće sramote (Pei, Fu, Huang, 2014: 148).

„Njegovi dugovi će biti isplaćeni, a iznose značajno više od tisuću funti; još jedna tisuća bit će dodana njezinoj tisući da se njemu kupi služba.“(Austen, 1997a: 286)

Ovim brakom Austen želi pokazati kako obitelj i kućna sredina te otac zapravo nisu uspjeli zaštititi Lydiju te su na neki način krivi što je ona završila loše. Kako nije slušala ništa drugo osim tračeva i svakodnevno svjedočila lošim bračnim ritualima u društvu koje je usmjereno samo na stjecanje bogatstva, nije ni čudo da je Lydija upala u taj krug udvaranja i koketiranja te da se ponašala raskalašeno. (Eberle, 2011: 13) Ona predstavlja svakodnevnicu žena koje obitelj nije uspjela zaštititi bilo od njih samih, bilo od drugih ili od loših društvenih običaja i tradicija. Nadalje, ovim brakom Austen pokazuje da se brak sveo samo na ekonomiju; nitko nije više ulazi u brak zbog ljubavi, nego se gledala samo materijalna vrijednost koju brak donosi sa sobom.

7.1.3. Jane i gospodin Bingley

Jane je najstarija kći obitelji Bennet. Lijepa je i draga djevojka, pametna i razumna, pristojna i dobro obrazovana. Blage je naravi te nije ni čudo da je ostavila veliki utisak na gospodina Bingleyja. On je mladić ugodne vanjštine, dobra karaktera, skroman, financijski dobro situiran, ali je pod velikim utjecajem drugih te dopušta da ostali znatno utječu na njegove odluke. Jane se stvarno zaljubila u Bingleyja, a i on gaji stvarne osjećaje prema Jane, no postoje brojne prepreke koje odgađaju njihove zaruke, primjerice neodobravanje njihova braka od strane sestara Bingley i gospodina Darcyja jer smatraju kako Jane nije vrijedna ni dostojna postati članom obitelji Bingley.

„To mora da je djelo njegovih sestara. Njima se nije sviđalo njegovo poznanstvo sa mnom, čemu se ne mogu čuditi jer je, uzevši u obzir neke činjenice, mogao izabrati puno bolje. Ali ako uvide, kao što vjerujem da hoće, da je njihov brat sa mnom sretan, naučit će prihvatiti me i opet ćemo se dobro slagati, iako više nikada nećemo osjećati onako kao prije.“ (Austen, 1997a: 309)

Zbog toga Bingley odlazni ne oprostivši se od Jane, no ipak nakon nekog vremena shvaća da stvarno voli Jane te uz pratnju Darcyja dolazi isprostiti Jane. Jane i gospodin Bingley ipak su shvatili da se trebaju boriti za svoju ljubav i da se treba usprotiviti drugima kako bi ostvarili svoju sreću. Kada su se svi nesporazumi u konačnici razriješili, oni se zaruče.

Ovaj brak zagovara pravu ljubav između partnera koji razumiju jedno drugoga, koji su ravnopravni, pokazuju međusobno povjerenje i privlačnost, a to su jedne od najvažnijih stvari u braku. Naglasak je na međusobnoj privlačnosti, sličnosti karaktera i ljubavi, a ne na novcu kao temelju svakog dobrog braka.

„»Jane, čestitam. Bit ćeš vrlo sretna žena.« Jane mu priđe, poljubi ga i zahvali na dobroti. »Ti si dobra djevojka«, reče on, »i vrlo sam

zadovoljan jer mislim da ćeš se vrlo dobro udati. Nimalo ne sumnjam da ćete se jako dobro slagati. Vaše naravi su slične, oboje ste tako popustljivi da nikada nećete donositi različite odluke, tako lakovjerni da će vas svaki sluga potkradati, tako velikodušni da ćete prekoračivati svoj prihod.« (Austen, 1997a: 308)

7.1.4. Elizabeth i gospodin Darcy

I kao posljednji će se analizirati brak Elizabeth i gospodina Darcyja. Elizabethina je ljubav, s obzirom na to da je ona glavna junakinja, vrlo važna za roman. Na početku ona ne gleda blagonaklono na gospodina Darcyja jer ga smatra distanciranim, hladnim i jako ponosnim; on je vrlo bogat, zauzima visoki položaj u društvu i gleda s visoka na djevojke srednje klase te je zbog toga još odbojniji Elizabeth. No, unatoč svom karakteru i svojim stavovima, on se počinje diviti Elizabeth i polagano se zaljubljuje u nju. Zbog njegova ponašanja i činjenice da ju je uvrijedio smatrajući je manje vrijednom, iako je Elizabeth jako inteligentna, elokventna i bistra, ali i vrlo ponosna djevojka, ona odbija njegovu prvotnu prosidbu (Pei, Fu, Huang, 2014: 149). Elizabeth smatra da je ljubav najvažniji element braka te ne pristaje na brak koji se ne temelji na ljubavi. Ona ne voli Collinsa te ga i zbog toga odbija, iako je on budući nasljednik kuće i bogatstva obitelji Bennet. Također, isprva i gospodina Darcyja smatra suviše arogantnim i umišljenim te ga odbija, unatoč činjenici što je bogat i što bi takvim brakom mogla osigurati lagodan život. S vremenom se međusobno sve bolje upoznaju te se svi nesporazumi i nedoumice razriješe, ali i u tome procesu međusobnog upoznavanja, oni otkrivaju i svoje nedostatke i mane te shvaćaju koliko su i karakterno zapravo slični (Pei, Fu, Huang, 2014: 149).

Osim njih samih, velika zapreka njihovu braku je i Lady de Bourgh. Ona je Darcyjeva teta i smatra da bi on trebao ženiti njezinu kćer te zbog toga nije nimalo blagonaklona Elizabeth, koju smatra nedostojnom Darcyja i na sve načine pokušava otkriti što Darcy stvarno osjeća prema Elizabeth. Lady de Bourgh ima strog smisao zadržavanja i jačanja bogatstva i društvenog statusa te za nju ne postoji nikakva mogućnost za stvaranje zajednice između njezinog nećaka i Elizabeth. Gospođa de Bourgh tijekom svog posjeta Elizabeth daje jasno do znanja koji je njezin društveni status te da ona nije dorasla njenom nećaku. (Shamsuddeen: 11)

Usprkos svim teškoćama, brak između Darcyja i Elizabeth se ostvaruje. To je brak koji se temelji na ljubavi i međusobnoj privlačnosti, brak između osoba koje su karakterno slične, koje imaju slična uvjerenja i cijene slične vrijednosti i taj je brak jedini prikladan i vrijedan sklapanja. Brakovi Lydije i Charlotte osuđeni su na propast jer su se udale iz krivih razloga, dok je Elizabeth pronašla savršenu ravnotežu između ljubavi i ekonomije, odnosno novca (Eberle, 2011: 13).

Spisateljica se koristi pojmovima kao što su potomci, bogatstvo i okolina kako bi pokazala da su obitelji višeg društvenog statusa gledale na brak kao ugovor između obitelji. Smisao predloženog braka između gospodina Darcyja i gospođice de Bough je bio ojačati ekonomske i društvene veze između tih dviju obitelji. Darcyjevo odbijanje takvih dogovora kao i Elizabethino ustrajanje da se uda pa makar i van svoje društvene klase, pokazuje revolucionarno odbijanje starih tradicija i običaja. Njihove tjeskobe i kušnje, brojne zapreke te u konačnici i brak, otkrivaju obuzetost spisateljice da probija društvene norme, postepeno prelazeći društveni jaz koji je toliko naglašavala na početku romana. Elizabethina neumoljiva tendencija ruganja konvencijama i tradicionalnom autoritetu dozvoljava joj da približi klasu veleposjednika bliže aristokraciji jer se ona kao kći veleposjednika udala van svoje klase. (Shamsuddeen: 11)

7.2. Brakovi u romanu *Razum i osjećaji*

Kao i u romanu *Ponos i predrasude* u *Mansfield Parku* sve se vrti oko brakova. Austen pokušava čitateljima prikazati kako se brak srozao na razinu trgovanja te se temelji na višedimenzionalnim i nesrazmjernim dobrima koje svaka strana sa sobom donosi u brak. Glavna junakinja mora pronaći način kako zaobići površni, materijalistički pristup braku koji se temelji na vanjskom izgledu i ekonomiji te otkriti istinske vrijednosti na kojima bi se brak trebao temeljiti (Trepanier, 2014: 1). Iz ovoga će se romana analizirati brakovi Marie Bertram i gospodina Ruswortha te brak Fanny i Edmunda.

7.2.1. Maria i gospodin Rushworth

Maria je starija kći gospodina Thomasa Bertrama i Fannyjina sestrična. Maria i njezina sestra Julija pod velikim su utjecajem svoje tete, gospođe Norris te ona brine za njihov odgoj i obrazovanje. S obzirom na to da su njoj novac i materijalne vrijednosti najvažnije, takav stav prenosi i na svoje nećakinje. S obzirom na loš odgoj, Maria brak i bračnu zajednicu svodi samo na tjelesnu privlačnost i financijsku neovisnost. Sukladno svojim uvjerenjima i stavovima traži partnera koji će zadovoljiti njene potrebe. Ubrzo se Maria zaručuje za gospodina Rushwortha koji ju fizički ne privlači, ali joj može pružiti financijsku sigurnost i neovisnost. Međutim, iako je Rushworth je bogat, on je razmetljiv, smušen i glupav pa Maria traži partnera koji će je fizički privlačiti te s kojim će zadovoljiti svoje tjelesne potrebe, a pronalazi ga u Henryju Crawfordu. Činjenica koje je najzanimljivija je da Maria zapravo istovremeno uspjela osvojiti obojicu muškaraca (Trepanier, 2014: 3).

Usprkos fizičkoj vezi s Henryjem, Marija se odlučuje za brak s Rushworthom jer će tako osigurati financijsku neovisnost. No, zbog nedostatka fizičke privlačnosti u braku, Maria odluči pobjeći s Henryjem u nadi da će se ovaj puta udati za njega te tako pronaći sreću. Kada Henry na kraju ipak odustane od

braka, ona zajedno s tetom Norris seli u drugi predio Engleske (Trepanier, 2014: 3).

„Završilo se tim da je gospođa Noriss odlučila otići iz Mansfielda i posvetila se nesretnoj Mariji i što je za njih stvoreno utočište u jednoj drugoj zemlji, udaljeno i skriveno gdje su živeći zatvorene jedna s drugom i s malo drugog društva, bez ljubavi s jedne i bez razuma s druge, postale zbog svojih naravi, kako se logično može zaključiti, kazna jedna drugoj.“ (Austen, 1999: 354)

Austen ovim primjerom braka pokazuje kako se nesretna Marijina sudbina može objasniti lošim odgojem, patrijarhalnim vrijednostima te represijom u obiteljskom domu zbog kojih ona donosi loše odluke o svojim vezama. Osim toga, Marijin loš odgoj, koji se usredotočio na njezina postignuća i vještine, a ne na spoznavanje same sebe, odgovoran je za njezinu nesreću jer takav odgoj podupire monističko percipiranje odnosa pa ona nije mogla zamisliti mogućnost da se veze sastoje od više razina, odnosno da jedna veza može zadovoljiti sve njene potrebe. Upravo je i zbog takva odgoja ona imala krivu percepciju braka; ona brak ne gleda kao integriranu cjelinu, nego ju dijeli na različite komponente, financijsku i fizičku te sukladno tome svoje potrebe zadovoljava s dva različita partnera (Trepanier, 2014: 3). Dakle, lik Marie pokazuje da ljudi koji veze i odnose shvaćaju samo kao tjelesne i materijalne vrijednosti i sukladno tome teže ostvariti svoje potrebe i žudnje, ne završe na kraju dobro.

7.2.2. Fanny i Edmund

Fanny je mlada djevojka koja dolazi živjeti u kuću svog ujaka Thomasa Bertrama, ali se svi prema njoj loše odnose. Jedini tko je dobar prema njoj je njezin bratić Edmund. On je na neki način njezin učitelj i prijatelj i savjetnik pa se ona nakon nekog vremena i zaljubi u njega. No, njihova veza nailazi na brojne

prepreke i komplikacije. Edmund je u početku očaran sestrom Henryja Crawforda, Mary Crawford. Ona je lijepa, elokventna, elegantna djevojka, otvorena je i obožava gradski život, ali i ona je previše usmjerena samo na materijalne vrijednosti te ljude promatra samo kao sredstva kojima bi mogla ostvariti svoju žudnju za bogatstvom te se njezini moderni pogledi na brak i preljubništvo kose s Edmundovim shvaćanjima. Edmund to na početku ne shvaća pa je zaluđen njome i razmišlja o njihovu braku. Za Edmunda temelj braka su duhovne vrijednosti pa s vremenom uvidi razlike u karakterima i shvaćanju braka između sebe i Mary te shvati da zapravo voli Fanny (Trepanier, 2014: 2).

„Ne, ona nije okrutne naravi. Ja ne mislim da je htjela raniti moje osjećaje. Zlo leži još dublje...u njezinu potpunom neznanju da postoje takvi osjećaji, u izopačenosti njezine duše zbog koje je za nju prirodno da o tome govori onako kako je govorila. Govorila je samo onako kako se naviknula slušati druge da govore, onako kao zamišlja da govore i svi drugi. Njezine mane nisu u njezinoj naravi.[...] Njezine se mane kriju u shvaćanju morala, Fanny, u otupjeloj tankoćutnosti i u pokvarenom, okuženom duhu.“(Austen, 1999: 347)

Fanny, slično kao i Elizabeth Bennet, odbija jednu bračnu ponudu jer nije zaljubljena u svog proscu, Henryja Crawforda. Ona shvaća brak kao zajednicu za koju su jednako važne i duhovne i materijalne vrijednosti te ljubav kako bi mogla biti uspješna, smisljena te dovesti do trajne sreće. Sve je vrijeme bila nepokolebljiva i ustrajna u svojim stavovima, nije pristala na brak kojim bi ostvarila financijsku sigurnost, iako je doživljavala stalni pritisak od ujaka i Edmunda te je čak bila potjerana iz Mansfielda ne bi li promijenila mišljenje. No, nije odustala od svoje odluke te je uvijek bila uz Edmunda kao savjetnica i prijateljica, a njezina se strpljivost i ustrajnost na kraju isplatila i dovela je do sreće u braku (Trepanier, 2014: 2).

Slično kao i u ostalim romanima, Austen i ovdje naglašava kako je za dobar i uspješan brak presudna ljubav, sličnost karaktera i temperamenta, iste moralne i duhovne vrijednosti te shvaćanje braka kao cjeline koju čine i materijalne i duhovne vrijednosti. Nadalje, problematizirajući pitanje braka ona pažnju skreće na probleme u shvaćanju suštine braka ondašnjeg društva i na pitanje uloge žena u braku.

„Kad je krenuo tim putem prema sreći osjetio je da je to učinio, nije bilo ničega zbog čega bi ga razum zaustavio ili osporio njegov napredak; nikakvih sumnji o njezinim vrlinama, nikakvih bojazni o neslaganju ukusa, nikakve potrebe da nove nade za sreću crpi iz razlike u temperamentima. Njezin duh, narav, uvjerenja i navike nisu zahtijevali nikakvo privikavanje, nikakvu samoobranu u sadašnjosti ni uzdanje u to da će se ona popraviti u budućnosti.“(Austen, 1999: 358)

7.3. Brakovi u romanu *Uvjeravanje*

U ovome ulomku slijedi analiza brakova iz romana *Uvjeravanje*. Ovaj se roman donekle razlikuje od ostalih romana jer se glavna junakinja, Anne, prekomjerno ne opterećuje traženjem podobnog supruga koji bi joj osigurao budućnost, niti se roman toliko bavi činjenicom da je brak jedini način da se žena spasi od siromaštva. Razlog tome je što je većina ženskih likova obrazovana te su zbog toga u određenoj mjeri oslobođene potpune ovisnosti o muškarcima. Nadalje, ovaj roman prikazuje neke revolucionarne promjene u sklapanju braka, tj. odbijanje društvenih konvencija i pravila u odabiru supružnika iz odgovarajućih društvenih klasa, slično kao i u romanu *Ponos i predrasude*. U *Uvjeravanju* je brak predstavljen kao zajednica između dvoje ravnopravnih ljudi koji podjednako pridonose očuvanju braka te zajedno uživaju njegove prednosti,

a ne moraju nužno biti iz iste društvene klase (Shamsuddeen: 8). U nastavku će se analizirati brakovi Charlesa Haytera i Henriette Musgrove te Anne Elliot i Fredericka Wentwortha.

7.3.1. Charles Hayter i Henrietta Musgrove

Henrietta Musgrove je mlada, dobro obrazovana žena koja dolazi iz plemićke obitelji te njezina obitelj posjeduje dovoljno bogatstvo da ona ne mora brinuti za budućnost i tražiti prikladna supruga. Zaljubljuje se u kapelana Charlesa Haytera, mladića koji dolazi iz vrlo skromne obitelji. Između tih dviju obitelji postoji veliki nesrazmjer; obitelj Musgrove je pripadnik visokog društva, bogati su i kultivirani, dok se obitelj Hayter nalazi niže na društvenoj ljestvici, ne posjeduju kulturne navike i neobrazovani su (Shamsuddeen: 8-9).

„[...]dok su Musgrovei bili prvi društveni sloj u toj regiji, mladi bi Hayteri, uslijed inferiornog, povučenog i neuglađenog načina života svojih roditelja, kao i vlastitog manjkavog obrazovanja, jedva bili u bilo kakvom društvenom sloju da nije bilo njihove veze s Uppercrossom; njihov je najstariji sin, naravno, izuzetak jer je odlučio biti učenjak i džentlmen, te je bio daleko superiorniji u kultiviranosti i ponašanju od svih ostalih.“ (Austen, 2009: 97)

Prema svemu navedenom, ovakav brak je neprikladan i neprimjeren te bi stvorio loše veze za obitelj Musgrove, međutim obitelj Musgrove i Hayter oduvijek su u dobrim odnosima pa nije bilo većih prepreka za ostvarivanje braka. Jedina koja se toj vezi protivila je bila Henriettina šurjakinja, ali je njezin suprug smatrao da za njegovu sestru nema boljeg ni podobnijeg odabranika pa se brak između Charlesa i Henriette u konačnici i ostvario (Shamsuddeen: 8-9).

„Priznajem da bi bilo koji od njih, osim Charlesa, bio veoma loš izbor za Hneriettu, i to se doista ne bi moglo tolerirati; on je jedini koji dolazi u obzir. On je veoma dobrodušan, vrijedan momak; kad Winthrop dospije u njegove ruke, on će od posjeda napraviti drukčije mjesto i živjet će na posve drukčiji način; a s tim imanjem nikad neće biti prijezira vrijedan čovjek.“(Austen, 2009: 100)

Brak između Henritte i Charlesa mogao bi se smatrati lošim jer je Charles nedostojan Henriette, nije iz njezinog društvenog sloja, inferioran joj je, slično kao što je i Elizabeth, prema riječima Lady de Bourgh, nedostojna gospodina Dracyja. Međutim, Austen u ovom romanu ne prikazuje ženu koja ovisi o drugima i koja se brakom mora spasiti siromaštva, nego samostalnu, obrazovanu ženu koja bira bračnog partnera iz ljubavi, a ne zbog financijske sigurnosti. Žene nisu više te koje moraju loviti muškarce kako bi sebi osigurale budućnost, nego sada muškarci ganjaju i osvajaju žene. Također, Jane Austen ne prikazuje žene kao bića obožavana od muškaraca čije nedostatke muškarac treba zanemariti kako bi uopće mogao stupiti u brak. Ovdje je i vidljiv pomak u načinu pisanja autorice te promjena u razmišljanju o braku te prikazivanju žena u romanima (Shamsuddeen: 8-9).

7.3.2. Anne Elliot i Frederick Wentworth

Anne i Frederick nalaze se u sličnoj situaciji kao i Henrietta i Charles. Anne dolazi iz ugledne i drevne obitelji, pametna je, skromna i draga djevojka koja je pod velikim pritiskom i pod utjecajem oca i obiteljske prijateljice odustala od braka s kapetanom Wentworthom. To pogrešno upućivanje skoro ju je koštalo sreće. Njezin otac i lady Russel smatrali su da gospodin Wentworth nije dostojan Anne, da se će taj brak neprikladan, neumjesan i sramotan za nju i cijelu obitelj te da se Anne udaje „ispod sebe“, odnosno u niži društveni sloj. Popustivši pod

njihovim pritiskom, Anne je razvrgla zaruke, no zbog toga je kasnije jako patila (Viscarri, 2016: 12).

„Anne Elliot, sa svim svojim naslijeđem što ga je dobila rođenjem, ljepotom i umom, da se u devetnaestoj godini tako preda; da se zaruči s mladim čovjekom kojeg ne preporučuje ništa osim njega samoga, koji nema nikakvih izgleda za stjecanje bogatstva, već ovisi o sreći u veoma nesigurnom zanimanju, bez ikakvih veza koje bi mu osigurale uspon u toj profesiji; to bi doista bilo tragično. Bilo joj je žao gledati kako Anne Elliot, tako mladu, koju poznaje tako malo ljudi, odvodi neznanac bez ikakvih veza ili imetka...“ (Austen, 2009: 39)

U sličnoj su se situaciji našli Jane i gospodin Bingley, koji pod utjecajem svojih sestara i gospodina Darcyja odustaje od prosidbe jer su oni Jane smatrali nedostojnom, a takav brak neumjesnim. U ovome romanu Austen zamjenjuje uloge, pa su muškarci ti koji se smatraju nedostojnim braka s ženom iz višeg društvenog sloja, a žene ne tragaju za suprugom kako bi se spasile od siromaštva jer su obrazovanjem i obiteljskim bogatstvom stekle određenu mjeru neovisnosti. Zahvaljujući mobilnosti na društvenoj ljestvici koju je omogućilo obrazovanje, žene su dobile pravo glasa da jasno izraze i odrede svoju vrijednost, izraze svoje želje, slušaju svoj instinkt i djeluju prema svom nahođenju (Shamsuddeen: 8-9).

Kao što je već navedeno, Anne nije u neprekidnoj potrazi za suprugom jer je, s jedne strane, zahvaljujući obrazovanju i obiteljskom bogatstvu osigurala dovoljnu razinu neovisnosti, a s druge strane, jer još uvijek osjeća privrženost i ljubav prema kapetanu Wentworthu. Nakon devet godina Anne i Frederick se ponovo susreću te nakon brojnih komplikacija shvaćaju da su još zaljubljeni jedno u drugo te si priznaju svoju ljubav te se u konačnici i vjenčaju (Burns, 242).

No, ovaj se put otac i gospođa Russell slažu s vjenčanjem jer je kapetan Wentworth uspio sagraditi uspješnu karijeru te namaknuti znatno bogatstvo. Taj je brak sada brak između dvoje potpuno ravnopravnih ljudi, a ne između žene iz

višeg i muškaraca iz nižeg društvenog sloja. Upravo je tu vidljiv pomak u pisanju Jane Austen; o ovome romanu ona prikazuje drugačiju sliku engleske žene od onoga kako su prikazivane u ostalim romanima; u slučaju da se ne uda, žena u ovome romanu neće se naći na rubu siromaštva ovisna o obitelji, braći ili daljnjoj rodbini. Također, Austen izražava i svoj novi način razmišljanja o braku; brak nije više ugovor koji sklapaju dvije obitelji kako bi povećali svoje bogatstvo i imetak te učvrstile svoj društveni položaj, nego je brak zajednica koju sklapa dvoje potpuno ravnopravnih ljudi. Roman *Uvjeravanja* jasno pokazuje njezin novi stil i drugačiji način gledanja na društvo (Shamsuddeen: 8-9).

Jane Austen u svojim se romanima služi temom braka kako bi ukazala na probleme ondašnjeg društva i krivo shvaćanje institucije braka i bračnih običaja. Brak se srozao na razinu ugovora kojim su žene osiguravale sebi i svojoj obitelji financijsku sigurnost te učvršćivale položaj obitelji unutar društva. Nadalje, Austen upozorava i na problem obitelji koje nisu bile u stanju zaštititi svoje kćeri od lošeg društva, njih samih ili pak loših običaja te su zbog toga loše završile.

8. Zaključak

Jane Austen jedna je od najvećih i najčitanijih engleskih spisateljica. Iako većina čitatelja smatra da u svojim romanima opisuje samo ljubavnu priču između dvoje mladih ljudi i da joj je cilj samo zabaviti čitatelja, ako se zagrebe ispod površine, vidljivo je da njeni romani ukazuju na brojne probleme s kojima se englesko društvo 18. stoljeća suočavalo te ujedno iznosi i kritiku tog društva koristeći se finom ironijom, satirom i humorom.

Austen je pisala svoje romane kada je Engleska prolazila kroz brojne političke, gospodarske i ekonomske promjene. Te su promjene znatno utjecale na društvo i društvene odnose. Veleposjednici i plemstvo imaju vrlo važnu ulogu te su najutjecajniji sloj društva. To je vrijeme i kada se ugnjetavaju sloboda govora, prava žena te se slijede strogi zakoni o nasljedstvu koji žene dovodi u još nezahvalniju poziciju jer sam sinovi imaju pravo na nasljedstvo, a ako u obitelji nema nasljednika, nasljednikom postaje najbliži muški rođak. S obzirom na nepovoljnu gospodarsku i ekonomsku situaciju u zemlji, sve obitelji teže akumulaciji bogatstva, a sredstvo za postizanje toga cilja postaju žene. Brakovi su postali način za učvršćivanje društvenog statusa i povećanja imovine, a ženama jedini način da si osiguraju financijsku stabilnost i budućnost. Zbog takva pristupa braku, žene su se spremale samo za uloge majki i supruga, dakle, odmalena ih se pripremalo na brak, a ono malo obrazovanja koje su stekle naučilo ih je vještinama potrebnim da budu uspješne majke i supruge.

Upravo te probleme svog društva Austen oštro kritizira u svojim romanima, ukazuje na loš položaj žena te brakovima koje ona prikazuje u svojim romanima želi postaviti kao neku vrstu uzora kojem bi njezini čitatelji trebali težiti. Ona tim brakovima želi pokazati kako su temelj uspješna i dugotrajna braka poštovanje, međusobna privlačnost, sličnost karaktera i temperamenta, jednake moralne vrijednosti i ljubav. Naglašava kako je prava ljubav puno važnija od bogatstva ili

društvenog statusa te da se bračni partneri ne bi trebali birati kao roba na tržnici. Međutim, Austen zna da je i novac važna stavka uspješnog braka te ne izbjegava problematiku novca. Ljubav i privlačnost su temelj sretnog braka, no novac i bogatstvo su garancija uspjeha i toga je Austen itekako svjesna.

9. Literatura

Austen, J. (1997a). *Ponos i predrasude*. Zagreb: Fidas.

Austen, J. (1997b). *Emma*. Zagreb: Targa.

Austen, J. (1999). *Mansfield Park*. Zagreb: Naklada Fran.

Austen, J. (2001). *Opatija Northanger*. Zagreb: LEO-COMMERCE.

Austen, J. (2009). *Uvjeravanje*. Rijeka: LEO-COMMERCE.

Austen, J. (2011). *Razum i osjećaji*. Zagreb: Mozaik knjiga.

Babb, H. S. (1962). *Jane Austen's Novels. The Fabric of Dialogue*. Ohio State University Press.

Beer, P. (1974). *Reader, I Married Him. A Study of the Woman Characters of Jane Austen, Charlotte Brontë, Elizabeth Gaskell and George Eliott*. London: The Macmillan Press LTD.

Beker, M. et al. (1986). *Engleska književnost*. Zagreb: SNL

Beker, M. (2002). *Roman 18. stoljeća*. Zagreb: Školska knjiga.

Bloom, H. (2009). Introduction. U: Bloom, H. (ur.), *Bloom's Modern Critical Views: Jane Austen*. New York: Yale University Press.

Čačinović, N. (2007). *Vodič kroz svjetsku književnost za inteligentnu ženu*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk

Detoni-Dujmić, D.(ur.), (2004). *Leksikon svjetske književnosti: djela*. Zagreb: Školska knjiga.

Doody, A. M.. Introduction. U: Austen, J. (2008) *Sense and Sensibility*. New York: Oxford University Press.

- Fergus, J. (2005). Biography. U: Todd, J. (ur.), *Jane Austen in context*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Giffin, M. (2002). *Jane Austen and Religion. Salvation and Society in Georgian England*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Irvine, R. P. (2005). *Routledge Guides to Literature: Jane Austen*. London: Routledge
- Johnson, C. L. (1988). *Jane Austen. Women, Politics and, the Novel*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Kelly, G. (2005). Education and accomplishments. U: Todd, J. (ur.), *Jane Austen in context*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kettle, A. (1962). *Engleski roman*. Sarajevo: Svjetlost.
- Laski, M. (1969). *Jane Austen and her world*. London: Thames and Hudson
- Looser, D.(ur.), (2015) *The Cambridge Companion to Women's Writing in the Romantic Period*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
- Macaulay, T. B. (1923). *Historija Engleske*. Bjelovar: Tisak i naklada Filipa Lipšića.
- Mansell, D. (1973). *The Novels of Jane Austen. An Interpretation*. London: The Macmillan Press LTD.
- Moon, E. B. (2009). "A Model of Female Excellence": Anne Elliot, Persuasion, and the Vindication of a Richardsonian Ideal of the Female Character. U: Bloom, H. (ur.), *Bloom's Modern Critical Views: Jane Austen*. New York: Yale University Press.
- Paris, B. J. (1978). *Character and Conflict in Jane Austen's novels: a psychological approach*. Detroit: Wayne State University Press.
- Slamnig, I. (1999). *Svjetska književnost zapadnog kruga*. Zagreb: Školska knjiga.

Stovel, B., Weinlos Gregg, B. (2002). *The Talk in Jane Austen*. Edmonton: The University of Alberta Press.

Sutherland, K. (2005). Chronology of composition and publication. U: Todd, J. (ur.), *Jane Austen in context*. Cambridge: Cambridge University Press.

Todd, J. (2006). *The Cambridge Introduction to Jane Austen*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.

Vidan, I. (2003). *Tumačiti auru*. Zagreb: Biblioteka književna smotra.

Wierzbicka, A. (2010). *Experience, Evidence, and Sense: The Hidden Cultural Legacy of English*. New York: Oxford University Press.

Williams, M. (1986). *Jane Austen: Six Novels and Their Methods*. Hampshire: Macmillan Academic and Professional LTD.

Internetski izvori:

Amy, H. (2017). Jane Austen's fiction: an accurate portrayal of life in Georgian England? Pristupljeno 21.11.2018.

<https://www.historyextra.com/period/georgian/jane-austens-fiction-an-accurate-portrayal-of-life-in-georgian-england/>

Aschkens, D. *Historical Context for Pride and Prejudice by Jane Austen*.

Pristupljno 21.11.2018. <https://www.college.columbia.edu/core/node/1765>

Bartolović, A. (2012). *Jane Austen's Work as Popular Culture Phenomenon*. *Diplomski rad*. Osijek. Pristupljeno 11.1.2019.

<https://repozitorij.ffos.hr/islandora/object/ffos%3A1778/datastream/PDF/view>

Burns, M. *Comic Resolution, Humorous Loose Ends in Austen's Novels*. Pristupljeno 3.1.2019.

https://www.academia.edu/5325493/Comic_Resolution_Humorous_Loose_Ends_in_Austens_Novels

Deng, Y., Tan, J. Q. (2014). *Discipline, resistance and self-improvement: Three phases in the growth of Fanny Price*. Pristupljeno 11.1.2019.

https://www.academia.edu/27105274/Discipline_Resistance_and_Self-Improvement_Three_Phases_in_the_Growth_of_Fanny_Price

Ebele, H. (2011). How Jane Austen Uses Marriage to Get What She Wants. Pristupljeno 17.12.2018.

https://www.academia.edu/7587819/How_Jane_Austen_Uses_Marriage_to_Get_What_She_Wants

<https://mospace.umsystem.edu/xmlui/bitstream/handle/10355/10691>.

Kristić, A. (2015). *Marriage and Women in Jane Austen's Pride and Prejudice*. *Završni rad*. Osijek. Pristupljeno 27.12.2018.

<https://repositorij.ffos.hr/en/islandora/object/ffos%3A188/datastream/PDF/view>

Melz, S. “*Ideal Gender Roles and Individual Self-Expression in the Novels Pride and Prejudice and Sense and Sensibility*.” Pristupljeno 15.1.2019.

Nelson, W. (2018). „*An Accomplished Woman*”: *Gender Roles and Education in Various Jane Austen Works*. Pristupljeno 13.1.2019.

https://www.academia.edu/37734474/_An_Accomplished_Woman_Gender_Roles_and_Education_in_Various_Jane_Austen_Works

Pei, F., Fu, C., Huang, X. (2014). *Jane Austen's Views on Marriage in Pride and Prejudice*. Pristupljeno 17.12.2018.

https://www.academia.edu/36428238/Jane_Austens_Views_on_Marriage_in_Pride_and_Prejudice

Shamsuddeen , B. *Class, Religion and Capitalism in Jane Austen's Pride and Prejudice and Persuasion*. (A) Pristupljeno 16.12.2018.

https://www.academia.edu/8080228/Class_Religion_and_Capitalism_in_Jane_Austens_Pride_and_Prejudice_and_Persuasion

Shamsuddeen, B. *The Discourse of Gender and Marriage as Preservative from Want in Jane Austen's Pride and Prejudice and Persuasion*. Pristupljeno 18.12.2018.

https://www.academia.edu/34232145/The_Discourse_of_Gender_and_Marriage_in_Jane_Austens_Pride_and_Prejudice_and_Persuasion

Trepanier, L. *Marriage and the Marketplace in Jane Austen's Emma and Mansfield Park*. Pristupljeno 16.12.2018.

https://www.academia.edu/15509301/Marriage_and_the_Marketplace_in_Jane_Austen_s_Emma_and_Mansfield_Park

Viscarri, J. *Women in the 18th Century: Abandoning Patriarchal Systems in Jane Austen*. Pristupljeno 21.11.2018

https://www.academia.edu/33969325/Women_in_the_18th_Century_Abandoning_Patriarchal_Systems_in_Jane_Austen

10. Sažetak

U ovome se radu raspravljalo o romanima jedne od najistaknutijih engleskih književnica, Jane Austen. Cilj ovog rada bio je dobiti uvid u problematiku statusa i položaja žena u engleskom društvu te problematiku bračnih običaja u Engleskoj krajem 18. i početkom 19. stoljeća. Te su problematike integrirane u ljubavnu priču te je potrebno dublje iščitavanje teksta kako bi se shvatile poruke naizgled jednostavnih ljubavnih romana. Prva poruka koju Austen prenosi je poruka o nepravednom i podređenom položaju žena unutar društva. Nisu imale nikakvih prava, uskraćivano im je obrazovanje, bile su podređene muškarcima, a njihovo postojanje je svedeno na pronalaženje pogodna supruga koji će moći skrbiti za nju. Što se tiče problematike braka i bračnih običaja, Austen iznosi kritiku ondašnjeg shvaćanja braka jer je brak bio sveden na razinu oruđa kojim obitelji veleposjednika zgrću novac, utvrđuju svoj status u društvu te stvaraju korisne društvene veze. Međutim, Austen ne iznosi samo kritiku takvih brakova, nego u romanima opisuje pozitivne primjere, brakove utemeljene na ljubavi i sličnostima, koje bi čitatelji trebali prepoznati kao uzore.

Ključne riječi: Jane Austen, brak, žena, društvo, status, financijska sigurnost, neovisnost

11. Social status of women and the function of marriage in Jane Austen's novels

12. Summary

This dissertation will discuss the novels of one of the most prominent English authors, Jane Austen. The goal of this paper is to gain insight into the matter of women's status in English society as well as the problem of marital customs at the end of 18th and the beginning of the 19th century. These issues are integrated into the love story and it requires a thorough readthrough of the novels to understand the message of seemingly simple love novels. The first message Austen is trying to convey is about the unjust and subordinate status of women in society. They had no rights, they were denied education, they were subordinate to men, and their existence was reduced to finding a suitable husband who could take care of her. Regarding the issue of marriage and marital customs, Austen criticizes the contemporary concept of marriage, because it was reduced to a tool with which the gentry is hoarding money, establishes their status in the society and creates beneficial connections. However, Austen does not criticize only such marriages but also describes positive examples of marriages which were founded on love and mutual similarities of characters, which the readers should recognize as something to strive for.

Keywords: Jane Austen, marriage, woman, society, status, financial security, independence